

Міністерство освіти і науки України
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана
Франка
Кафедра англійської мови та перекладу

«До захисту допускаю»

Завідувач кафедри англійської мови та перекладу,
кандидат педагогічних наук, доцент

_____ Юлія ТАЛАЛАЙ
«_____» _____ 2025 р.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ВЛАСНИХ НАЗВ У
ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ
«ШІСТКА ВОРОНІВ» Л. БАРДУГО ТА «ЧАРЛІ І
ШОКОЛАДНА ФАБРИКА» Р. ДАЛА)

Спеціальність: Філологія (германські мови та літератури (переклад
включно), перша – англійська)

Освітня програма: Філологія (Англійська, німецька мови та літератури
(переклад включно))

Магістерська робота

на здобуття кваліфікації – Магістр філології за спеціалізацією
«Германські мови та літератури (переклад включно), перша –
англійська»

Автор роботи **Думальська Марія Андріївна**

_____ *підпис*

Науковий керівник **кандидат філологічних наук,**
доцент Сливка Любов Зеновіївна

_____ *підпис*

Дрогобич, 2025

**Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка**

Зав. кафедрою _____

(підпис)

(дата)

**Завдання
на підготовку кваліфікаційної роботи**

- Тема Особливості перекладу власних назв у художній літературі (на матеріалі романів 'Шістка воронів' Л. Бардуга та 'Чарлі і шоколадна фабрика' Р. Дала)
- Керівник Сливка Любов Зеновіївна
- Студент Думальська Марія Андріївна
(прізвище, ім'я, по батькові)
- Перелік питань, що підлягають висвітленню у кваліфікаційній роботі 1) узагальнити наукові підходи до трактування понять «власна назва», «онім», «ономастика»; 2) розглянути класифікацію та типологічні особливості власних назв у художніх текстах.; 3) з'ясувати чинники, що впливають на переклад власних назв (культурні, соціальні, лексичні); 4) проаналізувати особливості перекладу власних назв у романах; 5) виявити основні труднощі та закономірності функціонування власних назв у перекладі художніх творів.
- Список рекомендованої літератури Бардуга, Л. Шістка воронів / пер. з англ. О. Бондар. Київ: КМ-Букс, 2018. 560 с.Белей, Л. О. *Нова українська літературно-художня антропонімія: проблеми теорії та історії*: монографія. Ужгород, 2002. 176 с.Дал, Р. *Чарлі і шоколадна фабрика*. Київ: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2015. 240 с.Коломієць, Л. В. *Художній переклад і міжкультурна комунікація*. Київ: Логос, 2013. 304 с.Комісаренко, О. В. Переклад власних назв у сучасній англomовній прозі. *Вісник Київського лінгвістичного університету*. 2020, № 1, с. 114–122.Корунець, І. В. *Теорія і практика перекладу (аспектний переклад)*. Вінниця: Нова книга, 2001. 450 с.Торчинський, М. М. Словник української ономастичної термінології. *Українське мовознавство*. 2008, вип. 38.Шпіталь, Т. І. Переклад власних назв у художньому тексті. *Мовознавчий вісник*. 2021, № 45, с. 75–82.Bardugo, L. *Six of Crows*. New York: Henry Holt and Company, 2015. 465 p.
- Етапи підготовки роботи

№	Назва етапу	Термін виконання	Термін звіту перед керівником, кафедрою
	Опрацювання фактичного матеріалу і наукової літератури	грудень – березень 2024 - 2025р.	24.03.2025
	Робота над основною частиною магістерської роботи	березень - вересень 2025р.	21.05.2025
	Складання розділів магістерської роботи	березень 2025р.	28.03.2025
	Узагальнення результатів використаних джерел	травень - листопад 2025р.	23.11.2025
	Врахування зауважень наукового керівника	листопад 2025р.	29.11.2025
	Виправлення та оформлення роботи	грудень 2025р.	2.12.2025

- Дата видачі завдання _____
- Термін подачі роботи керівнику _____
- З вимогами до виконання кваліфікаційної роботи і завданням ознайомлений (а) _____

(підпис студента)

- Керівник _____
(підпис)

Захист кваліфікаційної (магістерської) роботи**Особливості перекладу власних назв у художній літературі (на матеріалі романів 'Шістка воронів' Л. Бардуго та 'Чарлі і шоколадна фабрика' Р. Дала)**

Оцінка за стобальною шкалою: _____

Оцінка за національною чотирибальною шкалою: _____

Коротка мотивація захисту:

_____	Голова ЕК	_____	_____
Дата		підпис	прізвище, ім'я

	Секретар ЕК	_____	_____
		підпис	прізвище, ім'я

АНОТАЦІЯ

Темою даної кваліфікаційної роботи є «Особливості перекладу власних назв у художній літературі (на матеріалі романів «Шістка воронів» Л. Бардуго та «Чарлі і шоколадна фабрика» Р. Дала)».

Мета роботи – проаналізувати специфіку перекладу власних назв у художніх текстах. Робота спрямована на виявлення перекладацьких стратегій, застосованих до ономастичних одиниць у зазначених творах.

В дослідженні було: визначено основні способи передачі власних назв (транскрипція, транслітерація, калькування, адаптація, семантичний переклад); охарактеризовано труднощі, що виникають під час роботи з онімами у художніх текстах; зроблено порівняльний аналіз перекладацьких рішень; простежено відповідність перекладу смисловим, стилістичним і культурним параметрам оригіналу.

Ключові слова: власна назва, онім, ономастика, художній переклад, антропонім, топонім, перекладацькі стратегії, одомашнення.

ABSTRACT

The theme of this master thesis is «Peculiarities of translating proper names in fiction (based on the novels «Six of Crows» by L. Bardugo and «Charlie and the Chocolate Factory» by R. Dahl). The objective of the work is to analyze the specifics of translating proper names in fiction texts. The work is aimed at identifying translation strategies applied to onomastic units in the specified works. In the study: identified the main methods of transmitting proper names (transcription, transliteration, tracing, adaptation, semantic translation); characterized the difficulties that arise when working with onyms in fiction texts; made a comparative analysis of translation solutions; traced the correspondence of the translation to the semantic, stylistic and cultural parameters of the original.

Keywords: proper name, onym, onomastics, literary translation, anthroponym, toponym, translation strategies, domestication.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕРЕКЛАДУ ВЛАСНИХ НАЗВ.....	9
1.1. Наукове осмислення власних назв уперекладознавчих дослідженнях....	9
1.2. Систематизація та типологічні особливості онімів.....	12
1.3. Перекладацькі стратегії та способи відтворення онімів у літературному перекладі.....	15
1.4. Фактори, що впливають на переклад власних назв (культурний, соціальний, лексичний контекст).....	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ВЛАСНИХ НАЗВ У РОМАНІ «ШІСТКА ВОРОНІВ» ЛІ БАРДУГО.....	24
2.1. Переклад власних назв у романі «Шістка воронів».....	24
2.2. Способи перекладу власних назв у романі.....	39
2.3. Проблематика перекладу власних назв.....	42
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ВЛАСНИХ НАЗВ У РОМАНІ «ЧАРЛІ І ШОКОЛАДНА ФАБРИКА» РОАЛЬДА ДАЛА.....	46
3.1. Особливості перекладу власних назв у творі.....	46
3.2. Методи передачі власних назв.....	50
3.3. Труднощі під час перекладу роману.....	53
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58
Summary	63
Zusammenfassung	66
Додатки	69

ВСТУП

Власні імена є частиною кожної мови. У сучасному світі, де глобалізаційні процеси сприяють активному міжкультурному обміну, переклад художніх творів набуває особливого значення. Одним із найскладніших аспектів перекладацької діяльності є передача власних назв, які виконують не лише номінативну, а й культурно-семантичну та стилістичну функції. Власні назви у художньому тексті нерідко несуть додаткове смислове навантаження: вони розкривають характер персонажа, створюють колорит певного світу, відображають національні та мовні особливості автора. Саме тому адекватна передача власних назв є ключем до збереження авторського задуму та емоційного впливу твору на читача.

Проблема перекладу власних назв неодноразово досліджувалася українськими та зарубіжними лінгвістами та перекладачами (Л. Бархударов, В. Комісаров, С. Влахов, С. Флорін, О. Коптілов, Л. Коломієць та ін.). Однак питання перекладу власних назв у фентезі та дитячій літературі потребує окремого аналізу, оскільки ці жанри містять найбільшу кількість неологізмів, вигаданих топонімів, антропонімів та реалій, що створюють унікальний художній світ.

«Шістка воронів» Лі Бардуга та «Чарлі та шоколадна фабрика» Роальда Дала – яскраві приклади творів, у яких власні назви відіграють значну роль у формуванні стилю та художнього простору автора. В обох випадках перекладач стикається з необхідністю відтворити не лише денотативне значення назв, а й їх емоційно-стилістичну функцію, гру слів, культурні конотації та гумор.

Актуальність роботи обумовлена необхідністю поглибленого аналізу перекладацьких стратегій та прийомів, що використовуються для передачі власних назв у сучасних творах різних жанрів, визначення оптимальних способів збереження семантичної та естетичної цілісності оригінального тексту.

Об’єктом дослідження є власні назви у романах Л. Бардуга «Шістка воронів» та Р. Дала «Чарлі і шоколадна фабрика».

Предметом дослідження є власні назви в україномовних перекладах та їхня інтерпретація.

Метою дослідження є аналіз специфіки перекладу власних назв у художніх текстах. Робота спрямована на виявлення перекладацьких стратегій, застосованих до ономастичних одиниць у зазначених творах.

Для досягнення цілі даної кваліфікаційної роботи було поставлено наступні завдання:

- описати загальні ознаки власних назв як мовної категорії.
- розглянути їх типологію та функціональні особливості.
- проаналізувати специфіку перекладу ономастичних одиниць у художньому тексті.
- дослідити основні методи передачі власних назв у перекладі.
- виявити перекладацькі труднощі, що виникають під час роботи з романом.

Матеріалом дослідження слугують оригінальні тексти романів Л. Бардуга та Р. Дала, а також їхні українські переклади, які аналізуються шляхом зіставлення способів передачі власних назв і виявлення перекладацьких трансформацій.

У процесі дослідження використано загальнонаукові методи. Застосовано аналіз і синтез для опрацювання теоретичних джерел. Використано індукцію та дедукцію для формулювання узагальнень і висновків.

Практична цінність роботи полягає у можливості використання результатів дослідження під час вивчення курсів з перекладознавства, лексикології, стилістики англійської мови, лінгвокультурології, а також у підготовці спеціальних курсів з художнього перекладу та інтерпретації літературного тексту. Матеріали дослідження можуть бути корисними

студентам, викладачам та перекладачам при аналізі онімів у художніх текстах і при написанні курсових та магістерських робіт.

Структура роботи відповідає меті, завданням і логіці дослідження. Магістерське дослідження охоплює вступ, три основні розділи, висновки та бібліографію. Загальний обсяг становить 66 сторінок.

У вступі обґрунтовано вибір теми, окреслено її актуальність, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження. Також подано опис методів і визначено практичну цінність отриманих результатів. У першому розділі розглядаються теоретичні засади вивчення власних назв, їх класифікація, основні функції та роль у структурі художнього тексту.

У другому розділі розглянуто переклад власних назв у романі Лі Бардуга «Шістка воронів». Визначаються застосовані перекладацькі прийоми та оцінюється їхня адекватність.

У третьому розділі проаналізовано передачу власних назв у творі Роальда Дала «Чарлі і шоколадна фабрика». Визначаються основні труднощі перекладу.

У висновках узагальнено результати дослідження, сформульовано основні висновки та окреслено перспективи подальших наукових розвідок у галузі перекладу власних назв у художній літературі.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕРЕКЛАДУ ВЛАСНИХ НАЗВ

1.1. Наукове осмислення власних назв у перекладознавчих дослідженнях.

Ономастика є науковою галуззю, що займається вивченням власних назв. Вона досліджує їхню роль у мовній системі та соціальному контексті. У центрі уваги – процеси формування, еволюції та варіативності ономастичних одиниць. Ця дисципліна виникла на стику історичного джерелознавства та мовознавства. Власні назви сформувалися в ході розвитку мовлення. Їхня відмінність від загальних імен полягає в індивідуалізації об'єкта. Ще в античній традиції лексеми поділялися на власні та родові[12].

Тривалий час тривала дискусія щодо статусу ономастики як окремої науки. Її методи пов'язуються з такими сферами, як географія, історія, лінгвістика, археологія та етнографія. У слов'янському мовознавстві ономастичні дослідження здійснювалися паралельно з аналізом історичного розвитку слов'янських мов[14].

Уже в давнину дослідники звертали увагу на значення назв історичних джерел. Лінгвісти вивчали їх у контексті поширення племен і народів у Стародавній Європі. Особливий інтерес викликали ономастичні дані, що могли вказувати на прабатьківщину слов'янських етносів. Через архаїчні наскельні назви вчені приділяли їм значну увагу. Поляк Я. Розвадовський вивчав їх у книзі «Дослідження назв слов'янських вод», а вже у першій половині 20 століття М. Рудницький зайнявся гідронімією. Назву року використовував польський лінгвіст Юзеф Костжевський у своїй книзі «Про походження слов'янської прабатьківщини» [14].

Цінними для розвитку номенклатури як системи позначення класу об'єктів у межах певної множини є праці хорватського дослідника П. Скока,

який використовував аналіз південнослов'янських топонімів для вивчення історії романських поселень на Балканах. [15]

З часом наукові дослідження визначили два підходи до вивчення ономастики. Перший передбачає вчених, які використовують її як історичне джерело. Другий – філологів, які використовують її у своїх дослідженнях історії мови. Тому в науці ономастика вважається спеціалізованою історичною дисципліною, що вивчає ономастику як історичне джерело. [8].

З іншого боку, ономастика у філології є частиною мовознавства, предметом дослідження для істориків мови. Отже, в онімі відокремлюються форма власного імені та його конкретне значення. Філологія досліджує лексичну форму власного імені. З іншого боку, історична наука займається вивченням його конкретного змісту та його тлумаченням [19].

І нарешті в другій половині XX – початку XI століття, ономастичні дослідження почали проводитись у співпраці з філологами та істориками. Перші ономастичні дослідження з'являються, коли в «Повісті временних літ» Нестор Літописець намагається з'ясувати «походження Руської землі». Він звертається до етимології топоніма Київ. Потім розкриває дані про літописні племена і досліджує походження назви – «Русь»[2].

У середині XVII століття Єпіфаній Славинецький розробив «Лексикон латинський», який спочатку був написаний латиною, але переклади містили, окрім церковнослов'янських термінів, й українські слова. У 1627 році Памво Беринда опублікував у Києві «Словенсько-руський лексикон і тлумачення імен», у якому спробував з'ясувати походження та етимологію імен. Лише у XIX столітті вивчення власних імен увійшло в сферу лінгвістичних досліджень. Поняття «ономастика» було вперше введено хорватським мовознавцем Т. Маретичем у 1886 році. На початковому етапі термін стосувався лише антропоніміки – галузі, що вивчає власні імена людей.[16].

Класифікація власних назв, яка включає такі підрозділи, як антропонімія, топонімія, теонімія, космонімія, ергонімія, хрононімія, поетонімія тощо, базується на працях А. В. Суперанської, В. М. Ніконова,

А. В. Подольської та інших ономастів. У сучасній ономастичній науці вона є загальноприйнятою і використовується як основа для аналізу власних назв у різних типах текстів, зокрема художніх.[24]

У подальші десятиліття ономастика перетворилася на окрему міждисциплінарну галузь, що поєднує елементи лінгвістики, історії, етнографії, географії та культурології. Активний розвиток цієї науки спостерігається у XX столітті, коли з'являються перші комплексні дослідження, присвячені систематизації власних назв і визначенню їхніх функцій у мові та культурі [20]. Вагомий внесок у становлення ономастики зробили також такі вчені, як М. Фасмер, Е. Хюбшман, О. Потебня, Ю. Редько, О. Ткаченко, які розглядали власні назви як важливий елемент національної ідентичності [11].

У цей період ономастика починає активно застосовуватися не лише для лінгвістичних, а й для соціокультурних, перекладознавчих і літературознавчих досліджень. Зокрема, у художньому тексті власні назви почали розглядати як засіб створення образності, відображення національного колориту та передачі індивідуального стилю автора. Саме це зумовило появу окремого напрямку – поетонімії, що вивчає функціонування та переклад власних назв у художніх творах [15].

Сучасна ономастика характеризується інтеграційним підходом: дослідники аналізують не лише походження і структуру власних назв, а й їхні семантичні, прагматичні, культурні та перекладацькі аспекти. Такий комплексний аналіз дає змогу розкрити глибинні зв'язки між мовою, мисленням і культурою, а також простежити, як власні назви відображають історичні та соціальні процеси певного народу [18; 27].

Значний внесок у розвиток ономастичних досліджень в Україні зробили такі вчені, як Ю. К. Редько, О. С. Ткаченко, О. М. Белей, В. М. Калінкін, М. М. Торчинський, І. Ковалик. Їхні праці заклали підвалини української ономастичної школи, спрямованої на вивчення специфіки українських антропонімів, топонімів, ойконімів і хрематонімів. У своїх

дослідженнях вони наголошували на тісному зв'язку власних назв з історичним розвитком народу, традиціями, міфологією та ментальністю[11; 12].

У новітній період спостерігається розширення кола ономастичних досліджень у сфері художнього перекладу. Зокрема, аналізуються питання відтворення поетонімів, культурно маркованих назв та вигаданих реалій у перекладах літератури фентезі й дитячої літератури. Такі дослідження дозволяють не лише краще зрозуміти механізми міжмовної адаптації, але й оцінити ступінь збереження авторського стилю та ідентичності культурного контексту [19].

Таким чином, ономастика як наука пройшла тривалий шлях становлення – від окремих спостережень у літописах до комплексної дисципліни, що активно взаємодіє з іншими гуманітарними науками. Сьогодні вона посідає важливе місце у вивченні мовної картини світу, оскільки власні назви не лише номінують об'єкти дійсності, а й відображають культурно-історичну пам'ять народу, його світогляд і цінності [20].

1.2. Систематизація та типологічні особливості онімів

Літературні власні назви – це окрема група власних назв, що виникають у художніх текстах – романах, драмах, поемах, віршах та інших художніх жанрах. Вони пронизані естетичним або символічним змістом і часто відіграють важливу роль у літературних інтерпретаціях. Такі назви використовуються для позначення персонажів, топосів, подій або понять, що набули поширення завдяки своєму літературному контексту.

Ці лексичні одиниці мають специфічне походження, пов'язане з творчістю автора або культурною традицією. Вони характеризуються метафорою, алегорією або іншими стилістичними функціями. Літературні власні назви можуть бути створені письменником індивідуально або

формуватися в рамках фольклору чи національного культурного простору. [14]. Вони надають творам індивідуального колориту, збагачують художній арсенал, формують унікальний світ твору та сприяють глибшому сприйняттю його образів і сюжетів [20].

Класифікація літературно-художніх онімів може варіюватися залежно від контексту дослідження, жанрових особливостей і цілей аналізу. Проте більшість науковців погоджуються, що такі оніми охоплюють широкий спектр явищ, пов'язаних із художнім словом та культурною традицією. [27].

Передусім, важливу групу становлять імена літературних персонажів, які стали символами певних людських якостей чи художніх концепцій. Такі імена, як Гуллівер (з роману Дж. Свіфта «Мандри Гуллівера») або Гамлет (з однойменної трагедії В. Шекспіра), виходять за межі тексту і набувають загальнокультурного значення. Вони функціонують не лише як антропоніми, а й як знаки певних психологічних або філософських типів.[23; 24].

Другою важливою групою є літературні топоніми – назви вигаданих або реальних місць, які отримали популярність завдяки художній літературі. Серед найвідоміших прикладів – Вондерленд із твору Л. Керрола «Аліса в Країні Чудес» або Мідлзем із трилогії Дж. Р. Р. Толкіна «Володар перснів». Такі назви формують унікальний простір художнього світу, створюють атмосферу, допомагають читачеві зануритися в певну реальність і часто стають метафорою цілого всесвіту.[27].

До літературно-художніх онімів також належать назви самих творів, які з часом перетворюються на знакові культурні явища. Наприклад, «Майстер і Маргарита» М. Булгакова або «1984» Дж. Орвелла – це не просто назви романів, а символи цілих ідейних епох та суспільних рефлексій.[24].

Особливе місце посідають літературні жанри та стилі – поняття, що визначають форму, структуру та художні принципи творів. До таких належать роман, сонет, драма, фентезі, а також стилі реалізм, романтизм,

символізм. Вони не лише окреслюють приналежність тексту до певної традиції, а й функціонують як культурно марковані терміни, що формують систему художнього мислення певного періоду.

Важливою складовою класифікації є літературні символи – образи, предмети чи ідеї, які набувають у творі особливого значення. Наприклад, рожевий слон у творах Сергія Антонова символізує ілюзорні мрії та недосяжні бажання, тоді як троянда у поезії символізує кохання, красу або страждання. Такі оніми функціонують не лише на рівні конкретного тексту, а й переходять у міжтекстовий простір, стаючи частиною культурної пам'яті.

До окремої групи належать вигадані слова або назви, що з'явилися в літературі й набули популярності серед читачів. Прикладом є Мумі-троль Туве Янссон або Віні-Пух А. Мілна – персонажі, чийі імена вийшли за межі своїх текстів і стали самостійними культурними знаками. Подібні оніми часто переходять у повсякденну мову, стаючи частиною колективного лексикону[20; 23; 24].

Не менш важливими є літературні цитати, тобто фрази чи вислови, що здобули самостійне життя поза межами тексту, наприклад: «Бути чи не бути?» або «Всі щасливі родини схожі одна на одну...». Вони стають впізнаваними культурними маркерами, які зберігають зв'язок із первинним контекстом, але одночасно набувають нових смислів.[10]

До сфери літературно-художніх онімів також входять літературні епохи, рухи та школи, що позначають певні етапи розвитку художнього мислення: Ренесанс, Бароко, Модернізм, Символізм, Експресіонізм, Дадаїзм тощо. Вони характеризуються власними естетичними принципами, тематикою й поетикою.

Окремо виділяють літературні канони – твори, які визнаються класичними або визначальними для певної культури. Вони формують основу літературної освіти, відображають національні чи світові ідеали та змінюються відповідно до історичних і культурних процесів.[23]

Варто згадати й про літературні символи національної ідентичності, які набувають особливого значення в контексті певної культури. Наприклад, Ратуша в українській поезії може символізувати свободу, волелюбність або боротьбу за гідність, а Київ часто постає як сакральний центр національної історії[23]

Один літературний онім може відповідати декільком класифікаціям. Літературно-художні оніми збагачують мову, надають певного забарвлення та полегшують розумінню художніх творів та їхнього контексту. [20; 23]

Таким чином, літературно-художні оніми – це складна й багатовимірна система назв, образів і понять, що формують культурно-семантичний простір літератури. Вони поєднують мовні, історичні, естетичні та ідеологічні чинники, відображаючи не лише індивідуальний стиль автора, а й колективну пам'ять суспільства. Саме тому їхнє вивчення має важливе значення для розуміння глибинних механізмів художнього тексту та його перекладу іншими мовами.

1.3.Перекладацькі стратегії та способи відтворення онімів у літературному перекладі

У літературному перекладі власні назви мають особливе значення. Вони несуть не лише номінативну, а й стилістичну та культурну функцію. Оніми можуть бути символічними, естетичними або жанрово маркованими. Їхнє відтворення потребує точного добору перекладацьких стратегій. Перекладач має враховувати жанр твору, тип назви, її функцію та очікування читача[17].

Найчастіше використовують транскрипцію, транслітерацію, калькування, адаптацію, семантичну інтерпретацію, доместикацію та форенізацію. Транскрипція передає звучання. Транслітерація зберігає графічну форму. Калькування дозволяє передати внутрішню структуру

назви. Адаптація пристосовує назву до культурного контексту. Доместикація наближає текст до культури реципієнта. Форенізація зберігає автентичність оригіналу.

Кожен із зазначених способів має свої переваги та обмеження. Транскрипція і транслітерація забезпечують збереження звучання або написання, але можуть втратити семантичне навантаження. Калькування дозволяє передати зміст назви, проте не завжди зберігає її стилістичну функцію. Адаптація є ефективною у випадках, коли онім має культурно специфічне значення, яке потребує переосмислення. Семантична інтерпретація дає змогу розкрити прихований зміст, що важливо для авторських назв із символічним або метафоричним забарвленням[17].

Доместикація сприяє легшому сприйняттю тексту, особливо у дитячій літературі, де важливо зберегти ігрову природу імен. Форенізація, навпаки, дозволяє зберегти культурну дистанцію, що актуально для творів з яскраво вираженим національним колоритом. У перекладацькій практиці часто застосовують комбіновані стратегії, поєднуючи кілька способів для досягнення стилістичної та семантичної відповідності[17].

Особливу складність становлять авторські оніми, які створені письменником і мають унікальну функцію в тексті. Їх переклад вимагає творчого підходу, що враховує контекст, жанр і стилістику твору[8]. Наприклад, у романі Роальда Дала «Чарлі і шоколадна фабрика» імена персонажів мають яскраве емоційне та символічне забарвлення. Перекладачі використовують адаптацію, калькування або створення нових назв, які зберігають функцію оригіналу. У романі Лі Бардуга «Шістка воронів» переважають оніми з міфологічним, етнокультурним або вигаданим походженням. Їхнє відтворення потребує збереження автентичної форми, щоб не порушити цілісність художнього світу.

У межах української перекладацької традиції спостерігається прагнення до балансу між доместикацією і форенізацією. Це дозволяє зберегти автентичність тексту, водночас забезпечуючи його доступність

для читача. Як зазначає Стахова О., переклад онімів має бути не лише точним, а й стилістично вмотивованим, з урахуванням функціонального навантаження назви в оригіналі [13]. Лисович М.А. та Альбота С. М. підкреслюють, що вибір перекладацької стратегії має відповідати загальній концепції перекладу та враховувати культурні особливості мови реципієнта [11].

У процесі перекладу онімів важливу роль відіграє контекстуальний аналіз. Перекладач має враховувати не лише лексичне значення назви, а й її функцію в сюжеті, стилістичне навантаження, інтертекстуальні зв'язки та культурні конотації. Наприклад, ім'я персонажа може містити алюзію на історичну постать, літературний архетип або соціальний стереотип. У таких випадках буквальний переклад не забезпечує адекватного сприйняття, тому потрібна семантична інтерпретація або адаптація з урахуванням культурного фону мови перекладу [11].

Оніми, що мають ігрову природу, створюють додаткові труднощі. Вони часто містять елементи каламбуру, звукової гри, прихованих значень або стилістичних відтінків. У таких випадках перекладач має не лише передати зміст, а й зберегти експресивність, емоційне забарвлення та ритм. Це особливо актуально для дитячої літератури, де імена персонажів нерідко виконують функцію характеристики. Їхнє відтворення потребує творчого підходу, що поєднує адаптацію, стилістичне переосмислення та іноді – повну заміну назви [11].

У фентезійних текстах, таких як роман Лі Бардуго «Шістка воронів», оніми часто мають вигадане походження. Вони формують унікальний художній світ, тому їх переклад має зберігати фонетичну та стилістичну цілісність. Зміна таких назв може порушити логіку наративу, систему образів або жанрову специфіку. У таких випадках перевага надається транслітерації або частковій адаптації з мінімальним втручанням у форму.

Як зазначає Стахова О., переклад онімів є не лише технічним процесом, а й інтерпретаційною практикою, що вимагає лінгвістичної

гнучкості та культурної обізнаності [3]. Лисович М.А. та Альбота С. М. підкреслюють, що ефективне відтворення власних назв у перекладі сприяє збереженню авторського стилю, естетичної структури тексту та його культурної автентичності [28].

Успішне відтворення онімів у художньому перекладі залежить також від здатності перекладача розпізнати приховані смислові рівні, які можуть бути неочевидними при поверхневому аналізі. Власні назви нерідко функціонують як семантичні вузли, що поєднують кілька пластів значення – історичний, соціальний, психологічний, інтертекстуальний. Ігнорування цих аспектів призводить до втрати глибини тексту, порушення стилістичної рівноваги та зміщення авторської інтенції. Саме тому перекладач має володіти не лише мовною компетенцією, а й навичками текстуального аналізу, культурологічного тлумачення та жанрової чутливості [28].

Особливої уваги потребують випадки, коли оніми є частиною авторської міфотворчості або виконують функцію маркерів ідентичності персонажів. Часто імена героїв не лише позначають індивідуальні характеристики, а й вбудовані в систему вигаданого світу, де кожна назва має внутрішню логіку, фонетичну стилізацію та культурну прив'язку. Переклад таких назв вимагає збереження їхньої звукової структури, ритміки та стилістичного забарвлення. Будь-яке спрощення або заміна може порушити жанрову конвенцію фентезі, де ономастика є частиною світобудови [28].

У дитячій літературі, навпаки, оніми часто мають ігрову, експресивну або сатиричну природу. Вони створені для того, щоб викликати емоційну реакцію, сформувати уявлення про персонажа або передати авторське ставлення. У таких випадках перекладач має не лише зберегти функцію назви, а й адаптувати її до культурного контексту мови перекладу. Це може вимагати створення нового імені, яке виконує ту саму стилістичну та семантичну роль, що й оригінал. [28].

У таких випадках перекладач виступає не лише як мовний посередник, а як співавтор, який реконструює художню реальність у межах іншої мовної системи. Це вимагає високого рівня професійної майстерності, здатності до стилістичного моделювання та глибокого розуміння жанрових особливостей тексту. Як зазначає Стахова О., перекладач має діяти з урахуванням не лише лінгвістичних, а й культурних параметрів, що визначають сприйняття тексту в іншій мовній спільноті [3]. М. А. Лисович та С.М. Альбота. підкреслюють, що переклад онімів є показником здатності перекладача зберегти авторську інтенцію, стилістичну цілісність і культурну автентичність твору [28].

1.4. Фактори, що впливають на переклад власних назв (культурний, соціальний, лексичний контекст)

Переклад власних імен – це надзвичайно складний процес, оскільки він передбачає не лише лінгвістичну трансформацію, а й передачу культурного, соціального та семантичного змісту[32; 56]. Цей процес стає особливо актуальним у художніх текстах, у яких імена персонажів, географічних місць, установ чи вигаданих світів можуть нести додаткові семантичні чи символічні функції[53].

Культурний контекст впливає на рішення щодо перекладу, перш за все, коли власні імена містять відповідні значення в межах певної культури. Наприклад, ім'я чи прізвище може мати певний стереотип або культурну конотацію в мові оригіналу. Перекладач повинен вирішити, чи адаптувати це ім'я до культури реципієнта, чи зберегти його первісну форму[39].

Особисті імена можуть мати глибоке історичне чи релігійне значення, яке знайоме носіям однієї культури, але незрозуміле для іншої[20; 25]. SaintGeorge–Святий Юрій (не дослівно «Святий Георгій») – переклад адаптовано до української релігійної традиції, де це ім'я вже має

усталену форму, Notre-Dame - Нотр-Дам – збережено у французькій формі, оскільки це культурно впізнавана назва собору [59].

Імена персонажів можуть бути пов'язані з міфами, казками та фольклорними образами з національними особливостями. Robin Hood – Робін Гуд (впізнавана постать в англійській культурі) – ім'я збережено, але вимова адаптована до української). У китайській або японській культурі імена можуть бути символами чесноти або сорому – це також слід враховувати під час адаптації [53; 56].

Топоніми (географічні назви) можуть перекладатися по-різному залежно від історичних зв'язків між культурами [55; 52]. German – Німеччина – екзонім, що походить зі слов'янської традиції, Beijing – Пекін – українська назва є традиційною формою, тоді як сучасна китайська вимова ближча до «Бейдзін».

Назви компаній, брендів та організацій можуть нести соціальний або культурний престиж і вимагати ретельного перекладу для збереження свого впливу чи репутації [57; 31]. Oxford University – Оксфордський університет – адаптовано до української морфології, зберігаючи культурне значення, BBC – BBC – транслітерація, оскільки бренд дуже впізнаваний.

Культурний контекст є ключовим для адекватного перекладу власних назв [52; 56]. Ігнорування культурної специфіки може призвести до: втрати змісту чи символіки; непорозумінь чи хибних асоціацій; порушення стилістичної чи жанрової єдності тексту. Перекладач повинен не лише знати мови, а й бути знайомим з культурними реаліями обох спільнот – оригіналу та перекладу [59].

Соціальний контекст – це соціальне середовище, в якому функціонує власне ім'я, з урахуванням: соціального статусу мовця або персонажа; політичної ситуації; рівня освіти, віку, професії; соціальних стереотипів чи уявлень; а також приналежності до певної культури, спільноти чи історичної епохи. Цей контекст формує сприйняття власного імені у свідомості читача, і тому перекладач повинен враховувати не лише форму,

а й соціальні конотації. У деяких культурах форми імен несуть соціальні конотації: вони можуть вказувати на клас, вік, походження або рівень формальності [57].

Англійською мовою William – можна скоротити до Will, Bill або Billy – кожна форма має різний соціальний або емоційний відтінок. При перекладі на художню літературу це слід зберегти: Billy the Kid – Billy the Kid або Billy the Boy – скорочена форма відображає неформальність та молодість [59].

Назви партій, організацій та установ часто несуть політичні або ідеологічні конотації, і переклад може змінити або спотворити їхню суть [59]. Minister of Truth з роману Джорджа Орвелла – Міністерство Правди – назва звучить офіційно, але контекст розкриває її іронічний та тоталітарний підтекст, Korea Native Democratic Republic – Корейська Народно-Демократична Республіка – переклад зберігає офіційну риторичку, хоча зміст суперечить демократичним ідеалам.

Імена можуть бути пов'язані з професійним статусом, соціальною функцією або середовищем, в якому діє персонаж чи установа [39]. Master Yoda – Майстер Йода – титул «майстер» означає повагу та ієрархічний статус у певному соціальному контексті (джедай). Detective Holmes – Детектив Холмс – професія чітко передана, оскільки вона важлива для соціального сприйняття персонажа.

Деякі імена або титули можуть викликати соціальні стереотипи або упередження. Перекладач має вирішити, чи зберегти ці конотації, чи нейтралізувати їх. Karen – Карен – у сучасній англомовній культурі ім'я асоціюється з певним стереотипом (претензійна біла жінка середнього віку). В українському перекладі ця конотація не є очевидною, тому ім'я може залишатися незмінним або бути додатково пояснене контекстом. [39]

У дитячій та юнацькій літературі імена персонажів часто передають певні типи чи соціальні групи, і переклад має враховувати вік та оточення цільової аудиторії [15; 54]. Harry Potter – Гаррі Поттер – ім'я збережено,

написання адаптовано. Ім'я «Гаррі» зрозуміле, звучить дружелюбно та молодіжно. Dudley Dursley – Дадлі Дурслі – звучить незграбно та трохи смішно, що відповідає особистості персонажа [53].

Соціальний контекст впливає на переклад власних імен, формуючи сприйняття персонажа чи об'єкта в цільовій культурі; вимагаючи врахування соціальних ролей, титулів та стереотипів; та змушуючи перекладача знаходити баланс між точністю та релевантністю для нової аудиторії [56; 59].

Лексичний контекст – це оточення слова в реченні чи тексті. Слова, що оточують власну назву, впливають на її значення, сприйняття та переклад [39; 57]. У випадку власних іменників лексичний контекст допомагає перекладачеві зрозуміти, чи є іменник реальним чи вигаданим; чи має він додаткове семантичне навантаження (іронія, каламбур, алюзія); як він граматично використовується (скасування, узгодження); чи пов'язаний він з певною темою, жанром чи стилем [52].

Деякі іменники змінюють свою форму залежно від граматичних норм мови перекладу. Google – Гугл (може мати родовий відмінок «гугла», що типово для української мови [31].

Деякі іменники мають приховані значення або каламбури, які проявляються лише в контексті. TheMinistryofLove – Міністерство кохання (у романі Джорджа Орвелла «1984») звучить позитивно, але текст чітко стосується установи тортур. Переклад, враховуючи контекст, є іронічним. Hogwarts (зі світу Гаррі Поттера) – це складне слово (hog-кабан, wart- бородавка). Перекладається як «Гогвортс», але у фанатських перекладах можуть використовуватися адаптації, такі як Boarbeard-Кабанобородавка, для передачі гумору [54].

Лексичний контекст може вказувати на жанр або настрій тексту, впливаючи на переклад власних імен. У науковій статті назва HarvardUniversity перекладається – Гарвардський університет, відповідно до формального стилю [56].

У художній літературі або гумористичних контекстах можна побачити такі варіанти, як:

He'snoEinstein. – Він не Ейнштейн (ім'я використовується як іронічний символ для «генія»).

Іноді власне ім'я збігається із загальновживаним ім'ям, тому перекладач повинен враховувати значення в контексті. Яблуко – залежно від контексту, це або фрукт (яблуко), або компанія. Heworksin Apple – Він працює в Apple (в компанії, а не в яблуці).

Імена використовуються в постійних виразах, цитатах та алюзіях, де дослівного перекладу може бути недостатньо. Crossing the Rubicon– Перетнути Рубікон – це історичний топонім, але в контексті це фразеологізм («зробити незворотне»). He's a real Romeo – Справжній Ромео – ім'я героя передає ідею «романтика, закоханого».

Лексичний контекст дозволяє перекладачеві: точно визначити значення власного імені; врахувати граматичну та стилістичну інтеграцію в реченні; уникнути помилок в омонімії або багатозначності; зберегти семантичні, емоційні та жанрові нюанси.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ВЛАСНИХ НАЗВ У РОМАНІ «ШІСТКА ВОРОНІВ» ЛІ БАРДУГО

2.1. Переклад власних назв у романі «Шістка воронів»

Фентезі – це піджанр фентезійної літератури, заснований на міфологічних, магічних та казкових мотивах. У межах наукової фантастики цей жанр вирізняється поєднанням вимислу з елементами реальності, перетворюючи їх під впливом уяви автора на нову, оригінальну художню реальність з власними законами, традиціями та логікою розвитку [28]. Як зазначають провідні дослідники жанру [9], фентезі створює «вторинний світ», який викликає у читача «вторинну віру» у свою достовірність. Головна мета цього жанру – розкрити приховані глибини буття та виявити світ, що існує поза межами буденності.

Видатним представником сучасного фентезі є американський письменник Лі Бардуго, який в останні роки створив величезний всесвіт Grishaverse – серію широко визнаних, взаємопов'язаних творів. Одним із найвідоміших романів цієї серії є «Шістка воронів», який займає провідне місце серед сучасних фентезійних саг.

Роман «Шістка воронів» розгортається в тому ж всесвіті, що й попередня трилогія Лі Бардуго «Гріша», яка описує підступний, але захопливий світ Королівства Равка. Книга переносить читачів у новий вимір цього світу – атмосферне та жорстоке місто Кеттердам, де револьвери є звичайним надбанням, моряки відпливають, а туристи насолоджуються маскарадними борделями та казино.

Сюжет зосереджений навколо Каза Бреккері, відомого як Нечисторукий, молодий кримінальний геній та лідер банди «Покидьків». Йому буде надано можливість виконати небезпечну, але надзвичайно прибуткову місію: крамар з вищих класів Кеттердама наказує Казу проникнути у найбільш захищену фортецю та викрасти вченого, який

створив небезпечний препарат, що посилює сили Гришників до точки нищівної небезпеки. Усвідомлюючи масштаб ризику, Беккер збирає команду надзвичайно талановитих, але небезпечних шукачів пригод. Разом вони стають єдиною перешкодою між світом і катастрофою, яка може його знищити. [88]

«Шістка воронів» побудовано на поліфонічній оповіді – історія ведеться від імені п'яти різних персонажів у третій особі. Кожен з них має особливий, експресивний стиль мислення та мовлення, що дозволяє авторці передати їхню індивідуальність, створюючи водночас відчуття таємничості. Лі Бардуга вміло використовує чергування оповідачів для підтримки напруги: перед тим, як розкрити ключову подію чи розгадку, вона перериває оповідь і перемикається на іншу точку зору, тримаючи читача в напрузі та прагнучи читати далі, щоб знайти розгадку.

Крім того, більшість персонажів – за винятком Каза та Іная – самі не знають усієї інформації, оскільки Каз схильний тримати свої плани в таємниці навіть від найближчих союзників. Така структура дозволяє авторці створити атмосферу постійної напруги та динаміки: чергування перспектив діє як «стрибки» між оповідачами, підтримуючи інтерес та створюючи ефект яскравої, багатовимірної історії.

Роман «Шістка воронів» має якісний український переклад, який звучить настільки природно, що можна подумати, що твір написаний українською мовою. Частково це пов'язано з тим, що для Лі Бардуга слов'янські мотиви є основним джерелом натхнення для створення світу. Це робить роман особливо цікавим для лінгвістичного та перекладацького аналізу.

Власні імена у творі виконують не лише ідентифікаційні, а й символічні, стилістичні та семантичні функції. Бардуга створює унікальну ономастичну систему для світу Гриші, що охоплює різні типи імен: антропоніми (імена та прізвища персонажів), топоніми (географічні назви), ергоніми (назви організацій, установ, кораблів, закладів) та етніміми (назви

народів та спільнот). Цей ономастикон створює відчуття автентичності вигаданого світу, відображає його культурні та історичні паралелі та допомагає подальшому розвитку змісту та атмосфери твору.

Особливої уваги заслуговує система власних назв, створена Бардуго. Вона поєднує як елементи реальних мов (головно слов'янських і скандинавських), так і вигадані лексеми, що імітують природні мовні процеси. Наприклад, назви Ravka, Kerch, Fjerdan фонетично відсилають до різних мовних груп, створюючи ілюзію багатомовного, поліетнічного світу. Така ономастична різноманітність надає тексту глибини й підкреслює культурні контрасти між народами Гриша-світу [89].

Український переклад роману вдало відтворює цю систему, зберігаючи автентичність і водночас адаптуючи лексику до норм української мови. Перекладачі уникають калькування, натомість прагнуть передати фонетичну мелодику та семантичне забарвлення імен. Наприклад, Kaz Brekker передано як Каз Бреккер, що зберігає ритмічність і оригінальне звучання, а Inej Ghafa – як Інеж Гафа, з м'яким відтінком екзотичності. Завдяки цьому переклад не лише точний, а й художньо переконливий [90].

Варто також зазначити, що власні назви у романі виконують функцію маркерів ідентичності, символізуючи моральний та психологічний розвиток героїв. Ім'я Каза асоціюється з холодом, розрахунком і тінню; Інеж – із духовністю та світлом; Матіас – із внутрішньою боротьбою між вірою і коханням. Ця семантична насиченість імен підсилює тематику вибору, провини та спокути, що проходить крізь увесь твір. Отже, система власних назв у романі «Шістка воронів» є не лише частиною художньої стилістики, а й потужним засобом концептуалізації світу, який Бардуго створила для своїх читачів.

«Kaz Brekker didn't need any reason» [50, с.5].

«Каз Бреккер не потребував жодних підстав» [32, с.7].

Каз Бреккер – лідер банди «Поганці», однієї з найвпливовіших угруповань у Кеттердамі. Він відомий тим, що бере будь-яку роботу,

незалежно від ризику, якщо вона приносить йому значний прибуток. Саме ця риса та численні його жахливі вчинки дали йому прізвисько «Брудні руки».

Ім'я та прізвище перекладено українською шляхом транскрипції, тобто передавання іншомовного імені за його звучанням відповідно до норм української фонетики. Транскрипційний переклад у цьому випадку є найприроднішим, оскільки дозволяє відтворити іншомовне ім'я без спотворення вимови та з урахуванням правил передавання англійських власних назв українською мовою.

«Retvenko drawled without opening his eyes.» [50, с.10].

«Спросоння одізвався Ретвенко, але не відкрив очей.» [32, с.12].

У перекладі назви «Равка» використано транслітерацію, що є оптимальним підходом через відсутність фонетичних перешкод. При цьому, потрапляючи в український контекст, слово підпорядковується правилам відмінювання, дозволяючи утворити, наприклад, прикметник «равканський» від «Ravkan». Ім'я Retvenko передано українською як Ретвенко шляхом транскрипції. Змістово ця власна назва має важливе характерологічне та етнокультурне навантаження. Її слов'янське звучання створює відчуття автентичності та вказує на походження персонажа – равкана, що є аналогом східноєвропейської культури у вигаданому світі. У поєднанні з описом «переливчастого равканського акценту» ім'я допомагає читачеві відчутти мовну та національну своєрідність героя. Таким чином, транскрипційний спосіб перекладу не лише точно передає форму імені, а й зберігає його функцію як маркера культурної ідентичності персонажа.

«Fjerda may think they've caught a dragon by the tail, but they won't be able to hold on» [50, с.85].

«Фієрда може подумати, що вони схопили дракона за хвіст, але вони не зможуть втриматися» [32, с.87].

Фієрда – країна-сусід Равки. Її територія переважно гірська. Мешканці Фієрди вважають силу Гришів небезпечною, ототожнюючи її з

чаклунством, і тому виховують мисливців з дитинства для полювання на Гришів. Ця ворожість створює напруженість у стосунках з Равкою, де, навпаки, Гришів навчають як солдатів. Типові фіордяни мають світлу шкіру, блакитні очі та світле волосся. Їхній традиційний одяг складається з товстого, грубого одягу, який інші народи часто вважають незручним або непривабливим.

Цей приклад особливо цікавий тим, що сама назва має неанглійське походження та фонетично нагадує скандинавські мови, особливо завдяки звуку «й». Вимова англійського «je» через українське «є» підсилює скандинавський колорит. Дивлячись на опис Фієрди в романі «Шістка воронів» – холодної, суворої країни з постійними морозами, рідкісним сонячним світлом та виходом до моря – стає зрозуміло, що автор створював образ, натхненний Скандинавією. Тому перекладач обрав метод транскрипції, щоб передати цей топонім, зберігаючи його автентичне звучання та культурні асоціації.

«Grisha indentures were kept to the house for good reason» [50, с.28].

«Найманці Гриші після сутінок залишалися вдома» [32, с.30].

«Гриша» – це термін, який часто зустрічається у творі, і позначає людей з надприродними здібностями: вони лікують, створюють предмети та керують стихіями природи. В оригіналі в слові використовується літера «i», проте перекладач адаптує її як «и», спираючись на слов'янське походження терміна. Такий вибір робить слово більш природним для української мови та дозволяє передати його через метод одомашнення, зберігаючи оригінальне значення і звучання.

«She'd liked the map of Kerch best, surrounded by mermaids swimming in the True Sea» [50, с.8]

«Найбільше їй сподобалася мапа Керчу, навколо якого плавали в Справжньому морі русалки» [32, с.10].

Керч функціонує як важливий центр міжнародної торгівлі. Його економіка значною мірою спирається на морські перевезення Столиця

Кеттердам вирізняється складною соціальною структурою. Тут активно діє тіньовий економічний сектор, що охоплює підземні угруповання. Хоча рабство офіційно заборонене, у Керчі зберігаються форми примусової експлуатації. Гриші та представники інших спільнот часто потрапляють під контроль впливових торговців. Державним символом є три летючі риби, зображені на керченській грошах, в архітектурі та на кораблях, разом із прапорами торговельної компанії. Національний колір – фіолетовий.

Назва міста знайома українським читачам, оскільки Керч існує в реальному світі, що підкреслює «слов'янські мотиви» у творі. Оскільки Керч у контексті книги позначає вигадане місце у створеному автором королівстві, її можна вважати топографічною назвою. У перекладі використовується транслітерація, що зберігає автентичну вимову назви. Справжнє море – це острів, розташований у Правдивому морі, а серце Равки відділене Правдивим морем від землі Незем. Тут перекладач вдається до калькування, передаючи назви буквально, зберігаючи їхнє початкове значення та смислове навантаження.

«He could see barkers out front shouting to potential customers and the fairest deal in all of Ketterdam. Only one other gambling den on the Stave mattered to him: the Emerald Palace, Pekka Rollins' pride and joy.» [50, с. 75].

«Він побачив закликайл, котрі вигукували щось потенційним клієнтам найчеснішу гру в цілому Кеттердамі. У Кленці лише ще одне азартне лігво мало для нього значення: «Смарагдовий палац» – найбільша гордість і радість Пекки Роллінза.» [32, с. 79].

Кеттердам (Ketterdam) передано шляхом транскрипції – звукозорового відтворення англійської назви українською. Ім'я міста зберігає своє іншомовне звучання, що підкреслює його вигаданий характер, але водночас нагадує про західноєвропейський тип топоніміки (відчутна схожість із голландськими назвами). Таким чином, переклад підтримує атмосферу портового, комерційного міста з багатокультурним середовищем. Клепка перекладена шляхом смислової передачі або калькування з адаптацією.

Англійське *barrel* буквально означає «діжка», проте український варіант Клепка (як частина бочки) має стилістичну відповідність: звучить природно, зберігає асоціацію з посудиною, натякаючи на «підпільний», зібраний докупи район. Такий переклад не лише передає зміст, а й відтворює експресивність і метафоричність назви, що характеризує кримінальну частину Кеттердама. Смарагдовий палац у художньому тексті постає як заклад азартних ігор. Для головного героя, Каза, цей об'єкт набуває символічного значення як мета помсти. Його прагнення знищити палац пов'язане з особистими мотивами та конфліктом. У перекладі назва передана буквально, що дозволяє зберегти формальну відповідність оригіналу. Пекка Роллінз передано шляхом транскрипції. Ім'я має виразне скандинавське походження, що відповідає образу могутнього та холоднокривного злочинця, підкреслюючи його відмінність від інших персонажів.

«The whole place had been done up as some kind of tribute to Rollins' Kaelish heritage and his gang, the Dime Lions»[50, с.88].

«Уся споруда була оформлена як данина каельському спадку Роллінза й усій його банді – Десятицентовим Левам»[32, с.85].

У романі діє злочинне угруповання під назвою «Десятицентові Леви». Його очолює Пекка Роллінз. Символ банди – дика кішка, згорнута у формі корони. Цей образ передає ідею сили та контролю. Назва містить алюзію на монету номіналом десять центів. Під час перекладу застосовано конкретизацію. Це зроблено для того, щоб назва стала зрозумілішою українському читачеві. Такий прийом дозволяє зберегти зв'язок між символом і назвою. Він також підтримує стилістичну функцію оніма в межах художнього тексту.

«They had their hair tinted a dark, unnatural red to mimic the look of girls from the Wandering Isle» [50, с.88]

«Їхнє волосся було пофарбоване в темний ненатуральний червоний колір, щоб нагадувати панянок із Мандрівного Острова» [32, с.85].

Мандрівний острів – знаходиться десь в океані. Це місце сповнене таємничості й мрійливості. У перекладі використано дослівний варіант, оскільки він найточніше передає смислове навантаження та емоційні відтінки оригінальної назви, зберігаючи її поетичність і атмосферу загадковості.

«Kaz could see himself as he was then, walking the Stave with dazzled eyes, hand tucked into Jordie's so he wouldn't be swept away by the crowd» [50, с.77].

«Каз так і бачив, як тоді з блиском в очах ішов Кленкою й тримав Джорді за руку, щоб не загубитися в натовпі.» [32, с. 80].

Джорді перекладено шляхом транскрипції, що дозволяє зберегти милозвучність і природність англomовного імені в українському тексті. Крім того, зменшувальна форма Джорді (як від George) зберігає емоційну теплоту, яка у сцені має важливе значення: вона підкреслює дитячі спогади Каза, його прив'язаність і втрату брата.

«That meant they carried fancy rifles from Novyi Zem...» [50, с.54].

«Це означало, що вони були озброєні химерними гвинтівками з Новозем'я...» [32, с.56].

Новозем'я – це держава, що географічно розташована на захід від Істинного моря. Її територія характеризується широкими прикордонними зонами, розвинутим землеробством та виробництвом вогнепальної зброї. Населення країни переважно складається з темношкірих жителів, що формує її етнокультурну специфіку. У цьому прикладі помітні слов'янські мотиви: слово «Новий» і «Зем» нагадує українське «земля». В оригіналі назва складається з двох окремих слів, але перекладач вирішив не транскодувати топонім, а адаптувати його до більш природного для української мови варіанту «Новозем'я. У перекладі застосовано метод одомашнення.

«He passed the Blue Iris, the Bandy cat, bearded men glowering from the 37 windows of the Forge, the Obscura, the Willow Switch, the dewy-eyed blondes

at the House of Snow, and of course the Menagerie, also known as the House of Exotics» [50, с.90].

«Хлопець минув «Сині квіти Сафо», «Лизунів», бородатих чоловіків, що сердито зиркали з вікон «Кузні», «Обскуру», «Вербовий прутик», білявок із вологим блиском в очах у «Будинку снігу» і, звісно ж, «Звіринець», або, як його ще називали, «Будинок екзотики», де Інеж змушували носити штучні сулійські шовки.»[32, с.94].

У цьому параграфі описуються різні крамниці та заклади району Клепки, і ми бачимо, що їхні назви передані по-різному. Наприклад, англійська назва «the Blue Iris» перекладена як «Сині квіти Сафо» за допомогою додавання, а не дослівного перекладу, що додає художнього відтінку.

Назва «Bandycat», яка буквально означає «кривоногий кіт», перекладач адаптує за допомогою конкретизації, оскільки заклад спеціалізується на солодощах, і тому з'являється назва «Лизун».

Інші заклади, як-от «Кузня» (Froge), «Обскур», «Вербовий прутик», «Будинок екзотики» та «Будинок снігу», відтворені дослівно.

Що стосується закладу «Звіринець» (англ. Menagerie), слово походить із французької і буквально означає «звіриний цирк». У контексті, де заклад є борделем, переклад як «Звіринець» виявився вдалим, оскільки передає як буквальный зміст, так і атмосферу закладу.

«Dva Stolba is a valley named after some ancient ruins that is home to tiny settlements on the southern border» [50, с.198].

«Два Стовна - названа на честь якихось древніх руїн долина, де якесь крихітне поселення знайшло притулок на південному кордоні.»[32, с.201].

Долина Два Стови знаходиться на південному рубежі Равки. Унаслідок прикордонних конфліктів окремі її території час від часу переходили під владу Шу-хана. Вона також відома своїми спустошеннями, а її назва безпосередньо стосується руїн. Однак тут проживає багато людей.

Оскільки слово «стовп» має український еквівалент, перекладач використав його для відтворення назви.

«You mourn the people who died in Novokribirsk,» [50, с.50].

«Ти оплакуєш людей, загиблих в Новокрибірську,» [32, с.50].

Новокрибірськ – це населений пункт, що знаходиться в центральному регіоні Равки. Місто розташоване на східній стороні каньйону Тіні та слугує одним із пунктів переправи. Перекладач використовує метод адаптації або одомашнення: перша літера «і» в оригіналі передається як «й», що є більш природним для українського перекладу подібних назв. Це свідчить про ретельну роботу перекладача, який прагнув не лише дослівно передати текст, а й розкрити його глибший зміст.

«Tsibeya is an inhospitable place.» [47, с.98].

«Цібєя–це негостинне місце.»[32, с.102].

Цібєя – це пустельна територія, розташована на північному сході Равки. Ймовірно, образ місцевості натхненний Сибіром, про що свідчить її відлюдність, холодний клімат та відчуття віддаленості від усього світу, з морозами і лютою, нелюдською холоднечею. У перекладі застосовано метод транскрипції: дифтонг «ts» передано літерою «ц», а «ya» – літерою «я».

«In the sea, Nikolai Lantsov is much more appreciated as a hostage than as a captain.» [50, с.98]. –

«У морських просторах Миколай Ланцов куди більше цінується як заручник, ніж як капітан.»[32, с.98].

Микола Ланцов постає як справжній володар Равки, якому, за словами перехожих у книзі, «ще зарано бути королем». В оригіналі його ім'я має російське походження, тому в перекладі обрано український еквівалент імені – «Микола», а прізвище транскрибовано, передавши звичний дифтонг «ts» літерою «ц».

«Ghezen,» swore Wylan. «What is this?»[50, с.80]

«Гезен, виявся Вайлен, – Що це?» [32, с.82]

Як і багато інших онімів у тексті, це ім'я має слов'янське коріння. З цієї причини автор обирає транскрипційний спосіб передачі, а не транслітерацію. Примітно, що звук «г» передано за допомогою диграфа «gh», що є нестандартним для англійської графіки, але дозволяє зберегти фонетичну наближеність до оригіналу.

«Tante Heleen's girls never earn out of their contracts. She—» Inej had broken off then, —»Kaz convinced Per Haskell to pay off my indenture. [50, с.90].

«Дівчатка Цьоці Гелін ніколи не виплачують свої контракти. Вона... – Інеж замовкла на півслові,– Каз переконав Пера Гаскеля викупити мене.»[32, с.93].

Хоча ім'я Гелін зрозуміле – воно передається через транскрипцію. Слово «tante», що німецькою означає «тітка», перекладач адаптував, використавши більш колоритне українське слово «цьоця». У цьому випадку очевидна інтерференція – взаємодія різних мовленнєвих систем. Інтерференція зазвичай виникає при білінгвізмі, коли людина розмовляє двома або більше мовами. В результаті характеристики однієї мови спонтанно переносяться на іншу, що може призвести до певних відхилень від звичного функціонування мовної системи.

Пер Гаскель також передано шляхом транскрипції, яка зберігає звучання іншомовного імені відповідно до української фонетики. Ім'я має відтінок старомодності, що відповідає образу старшого кримінального авторитета, котрий уособлює «стару школу» злочинного світу.

Ім'я Інеж Гафа–Inej Ghafa, передано українською шляхом транскрипції. Такий спосіб зберігає автентичність імені та його екзотичне, «не кеттердамське» звучання, що підкреслює походження героїні. Інеж Гафа – членка банди «Поганців» і шпигунка Каза Бреккера. Вона родом із заходу, у дитинстві працювала акробаткою разом із родиною. Має глибоку каштанову шкіру, темне «масляне» волосся, зазвичай заплетене у щільну косу, та струнку, гнучку фігуру. Носить стьобаний жилет, бриджі й туніку, що забезпечують свободу рухів. Під час виконання завдань Інеж рухається

безшумно й точно, немов тінь, за що отримала прізвисько «Примара» (the Wraith), також перекладене смисловим способом – через передачу значення слова, а не його звучання.

«Tonight, Matthias Helvar – or rather, our dear Muzzen – is going to appear to contract firepox.»[50, с. 98]

Цієї ночі виявиться, що Маттіас Гелвар – чи радше наш любий Маззен – заразився вогняною вісною.»[32, с. 100]?

Маттіас – один із головних героїв твору. Його описують як високого, кремезного чоловіка зі світлим волоссям і крижаними очима, типовими для мешканців Фієрди. До ув'язнення в Гелгейті Маттіас мав довге волосся та засмаглу шкіру, однак після року неволі його зовнішність змінилася: він зблід, волосся стало коротким, а тіло – вкрите ранами й шрамами. Після звільнення його образ ще раз зазнав змін, коли «Шістка воронів» порушила Крижаний суд, щоб уникнути впізнання з боку інших дреускелів. Як і у випадку з назвою «Фієрда», ім'я героя має скандинавське коріння. Ім'я «Маттіас» передається шляхом повної транслітерації, а прізвище «Гельвар» – за допомогою адаптивного транскодування, із урахуванням мовних особливостей української мови та скандинавського походження онімів, пов'язаних із Фієрдою. При цьому спостерігаємо усунення подвоєного «ll» і водночас пом'якшення при передачі звука «л». Маззен – також передано транскрипцією, що зберігає звучання вигаданого імені, водночас роблячи його милозвучним українською. Це ім'я використовується як псевдонім, тому важливо, щоб воно залишалося впізнаваним, але не втрачало оригінального колориту.

«Zoya Nazelyanski?» Nina stops roughly at the place.»[50, с.150].

«Зоя Назеленські? Ніна рвучко пригальмувала.» [32, с.153].

Зоя є впізнаваним іменем для української аудиторії, оскільки має усталену форму в національному ономастиконі. Прізвище персонажа містить суфікс «ski», що вказує на його слов'янське коріння, однак у перекладі воно зазнає часткової адаптації. Зокрема, відбувається заміна

характерного для російської мови закінчення «уа» на більш прийнятне для української мовної системи «е». Крім того, спостерігається м'яке модифікування суфікса «ск», що сприяє фонетичній та граматичній природності прізвища в українському контексті. Цікаво, що вторинний комунікант не дотримується єдиного підходу до передачі російських прізвищ, поєднуючи елементи адаптивної транскрипції та транскрипції – балансує між збереженням початкової форми та її частковим перекодуванням. Прізвище «Назяленські» передавалося саме через адаптивну транскрипцію, враховуючи його слов'янське походження.

«But if Jarl Brum was dead, he made a very lively corpse.»[50, с. 215].

«Але якщо Ярл Брум помер, то перетворився на цілком життєрадісного мерця.» [32, с.218].

Ярл був найвищим титулом у середньовічній Скандинавії. У цьому випадку літера «и» відтворюється вже не зі звичним «а», а з літерою «и».Прізвище передаємо транскрибуванням.

«It will never happen. Yul-Bayur will stand trial.»[50, с.183]

«Це ніколи не станеться. Юл-Байур буде судити.»[32, с.185].

Юл-Баюр створюєнаркотичну речовину, бо хоче розробити засіб для притуплення здібностей свого сина Гриші. Однак ефект виявляється контрпродуктивним – речовина значно посилює сили Гриші. Побоюючись, що уряд використовує пором як зброю, Бо Юл-Баюр надсилає зразки до Керчі, просячи притулку. Ім'я персонажа має східне походження, що видно з його графічної форми. Перекладач передає його фонетично, прагнучи зберегти автентичність його звучання, тому використовує метод транскрипції.

«Jesper Fahey is our sharpshooter, but try not to hold it against him, and this is WylanVan Eck, best demolitions expert in the Barrel.»[50, с.185].

«Джеспер Фахі – наш снайпер, але намагайся не стримувати його, а це ВіланВан Ек, найкращий експерт зі знесення в Бочці.»[32, с.185].

Джеспер – азартний і саркастичний, але водночасі дуже добрий, коли цього бажає. Попри щирі наміри, він іноді буває незібраним. Герой вирізняється добродушністю, зухвалістю та схильністю до жартів. У передачі його прізвища помітно, що звук «eu» передано як «і», що свідчить про використання методу транскрипції.

Вілан Ван Ек – один із ключових персонажів твору. Вілан має рум'яні золотаві кучері, бліду шкіру та блакитні очі, є наймолодшим у групі – йому шістнадцять років. Що стосується антропоніму, ім'я «Wylan» могло б передаватися як «Вайлен», проте перекладач, прагнучи передати атмосферу твору та особливе походження кожного імені, обирає його адаптовану форму. Цікаво, що тут не тільки поєднання «yl» передане як «іл», а й літера «а» передається як «а», а не звичне «е». Прізвище передається шляхом прямої транскрипції.

«Baghra once said that the ancestors of the Volkr were human.»[50, c.185].

«Багра одного разу 55 сказала, що предки волькр були людьми. «[32, c.185].

Багра – у творі вона виконує роль наставниці. У перекладі її ім'я передане методом транскрипції, при цьому звук «gh» передано однією літерою «г», що підкреслює його слов'янське походження.

«It's Duke Keramsov, this place belongs to him.»[50, c.185].

«Це герцог Керамсов, це місце належить йому.»[32, c.185].

Герцог Керамсов – відомий ветеран, що перетворив своє житло дитячий будинок та прихисток для дружин загиблих воїнів. Його ім'я передано методом транслітерації, оскільки в ньому немає особливих фонетичних складнощів. Цікаво, що звук «s» перед голосною за правилами міг би передаватися як «з», проте перекладач обрав повну транслітерацію.

«Nichevo'ya was a creature wrought from shadow, its face blank and devoid of features. « [50, c.170].

«Ничегоя була істотою, виробленою з тіні, її обличчя порожнім і позбавленим рис.» [32, с.174].

В цьому прикладі ми бачимо приклад адаптивного перекодування, яке можна побачити, наприклад, у заміні букв «в» на «г». Як згадувалося, майже всі ці твори походять зі слов'янських культур, тому більшість перекладених назв адаптовані до цих характеристик.

«Volcra have long, dirty claws, leathery wings, and rows of razor-sharp teeth. They are blind from living in the Fold for so long.» [50, с.130].

«Волькра має довгі, брудні кігті, шкірясті крила та ряди зубців, гострих бритвою. Вони сліпі від того, що так довго живуть у Фолді.» [32, с.173].

У цьому уривку Волькра перекладена шляхом транскрипції. Змістово назва Волькра виконує міфологічну та символічну функцію. Вона позначає потворних створінь, які населяють Фолд (транслітерація)— темну зону страху й смерті. Завдяки звучанню, у якому переважають тверді приголосні, ім'я створює враження чогось різкого й небезпечного, підсилюючи атмосферу загрози.

«The Fire bird is considered by many to be the heart and soul of the Ravkan empire.»[106, с.220].

«Багато хто вважає Жар-птицю серцем і душею імперії Равкан.» [103, с.223].

Жар-птиця передана за допомогою смислового перекладу, тобто через відтворення значення, а не звучання. Такий вибір цілком виправданий, оскільки образ жар-птиці має глибоке коріння у слов'янській міфології, і використання усталеного українського відповідника створює асоціацію з фольклорними мотивами. Завдяки цьому переклад не лише передає зміст, а й відтворює культурний контекст, у якому ця істота сприймається як символ світла, душі та відродження – цінностей, важливих для Равканської імперії.

Отже, у проаналізованих прикладах перекладач використовує різні способи передачі власних назв – транскрипцію, смисловий переклад,

калькування та граматичну адаптацію. Вибір конкретного способу зумовлений функцією назви у тексті: транскрипція допомагає зберегти автентичне звучання вигаданих імен та географічних назв (Каз Бреккер, Інеж Гафа, Маттіас Гелвар, Равка), тоді як смисловий переклад або калькування використовується для назв із культурним чи метафоричним змістом (Бочка, Клепка, Жар-птиця, Звіринець, Смарагдовий палац). Такий підхід забезпечує баланс між фонетичною достовірністю та культурною адаптацією, що дозволяє українському читачеві повноцінно сприймати вигаданий світ Лі Бардуга, не втрачаючи його національного й художнього колориту. У результаті переклад власних назв є адекватним, стилістично виваженим і семантично точним, зберігаючи як авторську атмосферу, так і внутрішню логіку оригінального тексту.

2.2. Способи перекладу власних назв у романі

Проблема перекладу власних назв посідає особливе місце у сучасному перекладознавстві. Власні назви – це не лише елементи номінації, а й носії культурної інформації, історичних алюзій, етнічних маркерів та прихованих семантичних смислів. Як зауважує С. Влахов і С. Флорін, «власні назви належать до реалій, що найглибше вкорінені у культурі народу, і тому їх передача іншою мовою завжди потребує особливої уваги» [34].

Український переклад роману Лі Бардуга «Шість ворон» демонструє витончене використання різних прийомів передачі власних імен, поєднуючи лінгвістичні та культурні аспекти оригіналу. Власні імена в художній літературі є особливо важливими, оскільки вони не лише позначають персонажів, місця чи об'єкти, а й несуть додаткові семантичні, культурні та емоційні конотації, що впливають на сприйняття твору читачем. Тому переклад таких елементів вимагає поєднання точності та творчої адаптації [34].

Одним із найпомітніших методів перекладу є адаптивне перекодування, яке передбачає зміну окремих літер або звуків відповідно до

української фонетики та покращення читабельності. Наприклад, зміна літери «в» на «г» у певних назвах або топонімах зберігає ритм слова та забезпечує природне звучання в перекладеному тексті. Такий підхід допомагає уникнути «чужих» звуків і робить текст органічним для українських читачів, зберігаючи при цьому впізнаваність оригінальної назви [35].

Крім того, перекладач активно використовує адаптацію, яка дозволяє йому надати власним іменам специфічного культурного колориту. У деяких випадках це виражається додаванням елементів, характерних для слов'янських мов, таких як «іє» в певних словах. Така адаптація не лише зберігає емоційний та естетичний вплив оригіналу, а й підкреслює історичний та культурний контекст, роблячи переклад більш яскравим та зрозумілим для українського читача. Наприклад, релігійні терміни чи імена героїв, що походять від давньослов'янських свят, чи міфологічних постатей отримують у перекладі форму, яка вловлює їхні історичні та культурні конотації, зберігаючи при цьому зв'язок з оригінальним значенням.

Транспозиція відіграє особливу роль у перекладі власних імен, дозволяючи передавати синтаксичні відмінності між англійською та українською мовами [25]. Наприклад, в англійській мові власник предмета зазвичай ставиться на перше місце, тоді як в українській перекладач використовує родовий відмінок, що відповідає граматичним нормам та природному плину мови. Прізвище Морозов є яскравим прикладом такого підходу: воно передає не лише фонетичну форму оригіналу, а й його історичне та культурне значення. Історично це прізвище належить до давнього типу російських прізвищ, похідних від світських імен або прізвиськ, таких як Мороз. Етимологічно прізвище може позначати народження дитини в холодний зимовий день або характер людини – холодну, стриману та незворушну. Саме ці риси простежуються у персонажів твору, підкреслюючи семантичне обґрунтування вибору прізвища.

Ще одним важливим прийомом є калька, за якої власні назви передаються буквально, зберігаючи значення та семантичний зміст оригіналу [25]. Цей метод застосовується, зокрема, до назв географічних об'єктів, організацій чи магічних артефактів, де важливі точність та впізнаваність. Однак калька часто поєднується з адаптацією, щоб зробити текст природнішим українською мовою та уникнути його «чужого» звучання.

Під час перекладу власних імен особлива увага також приділяється їхній етимології та історичному контексту. Наприклад, деякі прізвища та топоніми в романі мають слов'янське або румунське походження та тісно пов'язані з давніми міфологічними чи релігійними віруваннями. Знання цих аспектів дозволяє перекладачеві передати не лише фонетичну форму, а й культурний контекст, емоційні конотації та внутрішні характеристики персонажів, що робить переклад більш глибоким та змістовним [40].

Таким чином, переклад власних імен у романі «Шістка воронів» демонструє поєднання кількох стратегій – транскодування, адаптації, транспозиції та калькування – які одночасно зберігають автентичність оригіналу, передають культурно-історичний контекст і забезпечують природне та легке розуміння тексту для українського читача [32]. Такий багат шаровий підхід до передачі власних імен підтверджує, що переклад фентезійної літератури вимагає не лише технічної точності, а й глибокого розуміння історичних, культурних та психологічних нюансів твору. Кожне ім'я, навіть найменше, набуває значення в цьому контексті, впливаючи на сприйняття світу роману та внутрішній образ персонажів [20].

Аналіз перекладу власних назв у романі Лі Бардуга засвідчив, що український переклад демонструє системний і зважений підхід до відтворення онімії вигаданого світу. У роботі перекладача простежуються як загальні тенденції художнього перекладу власних назв, так і індивідуальні рішення, зумовлені специфікою контексту.

2.3. Проблематика перекладу власних назв

Проаналізувавши теоретичну частину, можна зробити висновок, що ономастичний простір твору не слід розглядати як окреме літературне явище чи прийом із прямими еквівалентами в цільовій мові, а радше як унікальну художню конструкцію зі своїми характеристиками, відмінними рисами та специфічними правилами передачі, які будуть розглянуті детально. Назви місць, річок, тварин та особисті імена, хоча на перший погляд здаються легкими для відтворення в перекладі, часто вимагають від перекладача збереження автентичності твору, збереження стилю тексту та передачі основної думки автора.

Під час транслітерації власні імена зазвичай потребують уточнення перекладачем, а фонетичне відтворення вимагає ретельного аналізу правильної вимови незнайомих одиниць, щоб забезпечити максимально точний та адекватний переклад. Водночас перекладач повинен враховувати загальні лінгвістичні та стилістичні особливості твору. Мовні контакти завжди цікавили лінгвістів, оскільки питання передачі іноземних власних назв займає важливе місце в перекладознавстві. Використання словника в тексті є не тільки прийнятним, але й необхідним для точного відтворення значень та атмосфери оригіналу.

Як зазначає Д. Єрмолович, «власні імена стають точками опори в міжмовній комунікації, а отже, і у вивченні іноземної мови та перекладі з неї. Вони функціонують як міжмовне, міжкультурне місто», підкреслюючи їх ключову роль у забезпеченні зв'язку між оригіналом та перекладом. [15, с. 3].

Власні назви, як відомо, є одними з найбільш часто вживаних лексичних категорій у будь-якій мові, тому їх точне відтворення при перекладі або запозиченні, що часто супроводжується певними труднощами, має велике значення. Складність передачі власних назв полягає в їхньому специфічному функціональному призначенні в

міжособистісному спілкуванні, що вимагає унікального підходу до їх відтворення [28].

Власні назви володіють складною семантичною структурою, унікальними особливостями форми та етимології, здатністю до словотворення та численними зв'язками з іншими лексичними одиницями та лінгвістичними категоріями. При перенесенні імені або назви в іншу мову більшість цих властивостей втрачається, а незнання або нехтування цими особливостями значно ускладнює ідентифікацію мовця та точність перекладу. [40].

Аналізуючи сучасні засоби перекладу з англійської та української мов, можна побачити, що проблема перекладу іноземних власних назв є надзвичайно актуальною. Ономастикон – це не лише збірка назв, а й змістовний лінгвістичний елемент, що відображає культурні особливості певного народу та передає їх мовними засобами. Труднощі перекладу власних назв на іншу мову частково пов'язані з недостатньою науковою дослідженістю цього питання. Неправильне використання власних назв не лише демонструє неповагу до особи, ім'я якої згадується, або низький рівень знань про топоніми, але й може становити серйозну загрозу лінгвістичній компетенції суспільства та системі колективних знань, що передаються за допомогою мови [32].

Точний переклад художньої літератури вимагає глибоких знань мови оригіналу та її компонентів. До них належать фразеологізми та стійкі словосполучення, неологізми, титули, імена та прізвиська, ідіоми, національні реалії. Кожен з цих елементів має свої специфічні способи передачі на іншу мову, що дозволяє зберегти не лише зміст, але й стилістичні та культурні конотації тексту. [43].

Аналіз денотативно-номінативної структури топонімії показує, що основними рисами поетонімії в модерністській літературі є, по-перше, широке використання урбанонімів. По-друге, їх активне використання відображає процеси соціальної глобалізації.

Переклад онімів як явища демонструє два принципово нові підходи до найменування сучасних концептів. Перший передбачає використання існуючого в мові слова, набуття ним нового значення, тим самим розширюючи його семантичний обсяг. Другий підхід передбачає створення нових лінгвістичних одиниць – слів, фраз, скорочень тощо – на основі існуючих коренів, суфіксів або цілих слів. До цієї категорії належать запозичення з інших мов, які збагачують ономастичний простір та відтворюють культурний колорит оригіналу. [43].

Низька якість перекладу часто пояснюється тим, що цю роботу виконують новачки, а критики не приділяють належної уваги перекладу художньої літератури. Відсутність систематичного контролю призводить до зниження критеріїв відбору перекладених текстів, а погано написані переклади негативно впливають як на якість перекладу, так і на стан художньої літератури [44].

Незважаючи на поширену думку, що ці категорії онімів легко відтворити, вони вимагають багато уваги. Перекладач має зберегти автентичність твору, тексту та форми мовної одиниці [44]. Таким чином, навіть, здавалося б, прості назви та терміни потребують ретельного аналізу та збалансованого підходу під час перекладу, щоб зберегти їхнє значення, стилістичні нюанси та культурний контекст.

Навіть типовий метод перекладу онімів, такий як транслітерація, повинен супроводжуватися поясненнями автора або перекладача, щоб забезпечити максимальну точність та адекватність відтворення. Тому для точного відтворення художньої літератури в цілому та онімів важливо глибоко розуміти внутрішню структуру кожного окремого. Водночас перекладачі часто не розглядають словотворення автора як модель для наслідування чи модель для творчого засвоєння [34].

У художній літературі нас цікавить авторський винахід, словотвір, а також культурні, релігійні та історичні особливості твору та його персонажів. Під час перекладу такої лексики важливо пам'ятати, що автор

використовує її для певних цілей, і завдання перекладача – донести цю мету до читача, зберігаючи при цьому значення, намір та емоційний тон оригіналу.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ВЛАСНИХ НАЗВ У РОМАНІ «ЧАРЛІ І ШОКОЛАДНА ФАБРИКА» РОАЛЬДА ДАЛА

3.1. Особливості перекладу власних назв у романі

Власні імена авторів поділяються на ті, що використовуються в об'єктивній реальності, разом із природно створеними іменами (нові вигадані імена, прізвища та модифіковані варіанти географічних назв); назви та місця. [5, с. 230].

Фентезійний роман «Чарлі та шоколадна фабрика» досі є одним з найпопулярніших дитячих творів. Яскраві персонажі Роальда Дала продовжують знаходити шанувальників серед читачів. Український варіант Віктора Морозова, дає можливість поринути в пригоди казкових персонажів у світі солодоців та подекуди відчутти досить «гіркий» смак авторської іронії. Персонажі Дала мають вдало підібрані імена та прізвища, які підкреслюють певні риси характеру чи зовнішності.

Ім'я головного героя—Charlie Bucket. Для передачі власного імені перекладач вдається до транслітерації.

«This is Charlie. His family was very poor indeed.» [38, p. 3]

«Це – Чарлі. Його сім'я жила в страшенній бідності.» [15, с. 17]

Прізвище Bucket («відро») символізує посередність та бідність, але також здатність випромінювати любов і доброту. Перекладач використовує транслітерацію Чарлі Бакет, зберігаючи звучання та доступність образу. Завдяки контексту читач безсумнівно сприймає персонажа як втілення чесності та щирості.

«The finder was a boy called Augustus Gloop.» [38, с. 8].

«Щасливцем виявився якийсь Августус Глуп.» [15, с. 35].

Обираючи прізвище для дев'ятирічного хлопчика, який занадто товстий та має забагато «е», письменник обирає слово gloop, що англійською означає в'язку масу, безформну речовину. В. Морозов передає це ім'я через транскрипцію.

«The lucky person was a small girl called Veruca Salt who lived with her rich parents in a great city far away.» [38, с. 9].

«Цього разу пощастило дівчинці, яку звали Верука Солт і яка жила зі своїми заможними батьками в далекому величезному місті.» [15, с. 39].

У цьому випадку як власне, так і прізвище несуть додаткове смислове навантаження. Англійське слово «verruca» перекладається як «бородавка» та викликає неприємні асоціації. Це значення точно відображає характер героїні – розпусної, педантичної дівчини, яка потребує постійної уваги. В. Морозов передає ім'я через транскрипцію, тим самим позбавляючи українського читача можливості помітити прихований підтекст. Що ж до прізвища дівчинки, то слово salt означає сіль. Перекладач знову використовує транскрипцію.

«The third ticket was found by a Miss Violet Beauregarde.» [38, с. 11].

«Третій квиток знайшла панна Віолета Борегард.» [15, с. 50].

Ім'я та прізвище цієї героїні Морозов транскрибує. Проте в цьому прикладі простежується певна іронія. Violet можна перекласти Віолета або фіолетовий колір чи фіалка.

У середині сюжету Віолета відокремлюється від групи дітей самовільно бере та починає жувати експериментальну жувальну гумка, яка мала б замінювати повноцінну їжу. І як результат цього, її шкіра стає фіолетовою та сама дівчинка надувається як бульбашка. Після певного «лікування» дівчинку вдалось повенути до звичних розмірів, але обличчя так залишилось фіолетовим.

«Mike Teavee never goes anywhere without his television set.» [38, p. 10]

«Майк Тіві ніколи не розлучається зі своїм телевізором.» [15, с. 41]

Персонаж Майк Тіві символізує телевізійну залежність та втрату зв'язку з реальним життям. Його прізвище – це гра слів, оскільки Teavee вимовляється як –TV (телебачення). В українському перекладі Майка Тіві вдало збережено каламбур, оскільки звучання нагадує українську вимову англійської аббревіатури TV.

«Oompa-Loompas, please take Mr. Gloop to the Fudge Room.»[38, p. 36]

«Умпа-Лумпи, будь ласка, віднесіть містера Глуна до карамельної кімнати.» [15, с. 64]

Oompa-Loompas—маленький народ, який працює на фабриці, має вигадане походження та ритмічне звучання. У перекладі Умпа-Лумпи повністю збережено фонетичну структуру та комічний ефект оригіналу.

Наступні власні назви належать конкурентам Віллі Вонки та мають сатиричний характер.

«Mr. Slugworth, Mr. Prodnose and Mr. Fickelgruber were all jealous men.»[38, p. 19]

«Містери Слагворт, Продноз і Фікельгрубер були страшенно заздрісними людьми.» [15, с. 45]

Ім'я Slugworth утворене від slug – «слимак», що викликає асоціації з підступністю; Prodnose – від prod («тикати») і nose («ніс»), тобто «той, хто всюди пхає ніс»; Fickelgruber імітує німецьке звучання, підсилюючи гротеск. Всі три назви передано транслітерацією, що дозволяє зберегти індивідуальний стиль Дала.

Найпрацьовитіший герой у романі – Віллі Вонка. Він завжди залишається відданим свої справі, прагне вдосконалення та виявляє неабияку ініціативність в роботі. Прізвище та ім'я транслітеруємо.

«It was WONKA'S FACTORY, owned by a man called Mr Willy Wonka, the greatest inventor and maker of chocolates that there has ever been.» [38, с. 3].

«Називалася вона «Вонка», а власником її був містер Віллі Вонка, найкращий за всі часи виробник і винахідник шоколадних цукерок.»[15, с. 12].

В оригіналі наявний генітивний зворот Wonka's Factory, типовий для англомовної моделі номінації підприємств. В українському варіанті перекладач застосував номінативну трансформацію, передавши лише ім'я—власну назву «Вонка» як назву фабрики. Таким чином, англійський

притяжний компонент не калькується буквально, а адаптується до української традиції іменування об'єктів, де самостійна назва підприємства може складатися з одного особового імені.

Ім'я персонажа – Mr Willy Wonka

Особове ім'я та прізвище передано шляхом транслітерації за українськими фонетико-графічними нормами – «містер Віллі Вонка». Такий спосіб перекладу забезпечує відтворення фонетичної форми оригіналу та вписує антропонім у систему української антропонімії. Застосування титулу Mr у вигляді «містер» відповідає усталеним перекладацьким практикам та зберігає соціально-стилістичну маркованість звертання.

«WONKA'SWHIPPLE-SCRUMPTIOUS FUDGEMAL LOW DELIGHT, its aid on the wrapper.» [38, с. 10].

«На обгортці було написано: «ВИСОКОЧУДЕСНИЙ ЗЕФІРМЕЛАД ВОНКИ.» [15, с. 43].

«WONKA'SNUTTYCRUNCHSURPRISE, its a idont he wrapper.»[38, с .13].

«На обгортці було написано: «ВОНКА: ГОРІХОВИЙ ХРУСТКИЙ сюрприз.»[15, с. 57].

Щоб правильно передати оригінальні назви, перекладач застосовує описовий переклад.

У творі також було згадано другорядного персонажа, для якого було створено палац з шоколаду.

«Prince Pondicherry wrote a letter to Mr. Willy Wonka...»[38, p. 24]

«Принц Пондічеррі написав листа містерові Віллі Вонці...» [15, с. 57]

Сама назва Pondicherry–реальне індійське місто, що додає ще більшого екзотичного колориту. При перекладі автор скористався транскрипцією, яка точно відтворює власну назву.

«I've got it! Look, Grandpa, I've got the Golden Ticket!»[38, p. 30]

«Я знайшов його! Дивіться, дідусю, я знайшов Золотий квиток!» [15, с. 63]

Одним з важливих предметів у романі був Золотий квіток. Він символізує надію та вдачу. Автор передав цю власну назву за допомогою дослівного перекладу, зберігши семантичний та емоційний зміст.

Використовуючи традиційні перекладацькі прийоми, В. Морозов поєднує різні методи відтворення власних назв. У романі простежується комбінація транскрипції / транслітерації з перекладом, а також транскрипції / транслітерації з описовим перекладом. Застосування таких нетипових поєднань надає мові перекладу більшої виразності та динамічності. Подібний підхід особливо виправданий у випадках передачі оригінальних, авторських онімів, що мають індивідуальний характер. При цьому саме транскрипція та транслітерація є переважними способами відтворення власних назв, адже вони найточніше передають їхню зовнішню форму. Описовий переклад В. Морозов застосовує лише у поодиноких випадках – здебільшого тоді, коли потрібно розкрити зміст або культурну специфіку назви.

3.2. Методи передачі власних назв

Власні імена є важливим елементом художнього тексту, оскільки вони не лише ідентифікують персонажів, місця чи предмети, а й несуть семантичне, комічне та характеризуюче значення. У дитячій літературі власні імена часто виконують грайливу, символічну або сатиричну функцію, допомагаючи формувати персонажа та створювати атмосферу історії [27]

Під час перекладу міжмовних одиниць необхідно застосовувати трансформації, враховуючи при цьому низку чинників – психологічний, культурологічний та мовний. Саме мовний фактор зумовлює використання перекладачем різних видів трансформацій оригінального тексту, зокрема калькування, транслітерації, перекладацького коментаря, модуляції, граматичних заміन тощо.

Завдяки культурологічному чиннику перекладач визначає ступінь інформаційної узгодженості елемента перекладу в межах вихідного тексту, співвідносячи його з особливостями соціально-культурної традиції, до якої належить цей елемент як у загальному, так і в конкретному контексті.

Питання взаємодії зазначених факторів у процесі перекладу розглядає також Івлєв А. Ю. у своїй праці «Основні етапи навчання перекладу» [7].

Психологічний чинник виявляється у перекладацькому оцінюванні ступеня інформаційної організованості певного елемента тексту, що здійснюється з урахуванням власного досвіду перекладача, а також ймовірного досвіду автора оригіналу та реципієнта перекладу.

Роман Роальда Дала «Чарлі та шоколадна фабрика» багатий на імена – від імен персонажів до фантастичних місць та вигаданих продуктів. Переклад цих імен українською мовою створює значні труднощі, оскільки вони повинні зберігати фонетику, семантичне значення та комічний ефект, властиві оригіналу.

У романі власні імена умовно можна поділити на кілька груп. Перш за все, це антропоніми – імена та прізвища персонажів. Так, Чарлі Бакет у перекладі В. Морозова транслітерується як «Чарлі Бакет», Віллі Вонка перекладається подібним методом, а імена інших дітей, таких як Августус Глуп, Верука Солт, Вайолет Борекард та Майк Тіві, перекладаються методом транскрипції, що дозволяє максимально зберегти фонетику оригіналу. Другорядні персонажі, такі як батьки та бабусі й дідусі Чарлі, перекладаються частково транслітерацією, а частково описовим методом, що допомагає передати правильну семантику та не втратити розуміння тексту.

Окрему групу становлять топоніми та топоніми. Шоколадна фабрика, Великий скляний ліфт, Шоколадна річка та Лумпаленд в українському перекладі перекладаються за допомогою транскрипції або транскрипції. Такі методи дозволяють не лише зберегти фонетичну близькість до оригіналу, але й передати фантастичний та казковий ефект цих місць.

Будинок родини Бакет, як і інші об'єкти, часто перекладається описово, щоб читач міг зрозуміти функцію та значення цього місця.

Особливо примітними є правила назв продуктів та винаходів у романі. Цукерки та напої, створені Віллі Вонкою, мають фантастичні назви, такі як Вічна цукерка, Газований напій, що підіймає, Жувальна гумка з трьома стравами та Неймовірно-ласий фаджемелоу-делікатес. Переклад цих назв передбачає або калькування з адаптацію, або описовий переклад, щоб зберегти їхню багатоцільову природу та одразу передати дитячу примхливість та гумор.

Власні імена в романі також виконують важливу семантичну функцію. Вони характеризують персонажів, допомагають створювати образи та підкреслюють їхні риси. Власне, ім'я Верука Солт споріднене зі словом «verruca», що означає «бородавка», підкреслюючи претензійну натуру дівчини. Ім'я Вайолет Борекард (violet – «фіолетовий») символізує колір після інциденту з жуйкою, тоді як прізвище Борекард передає французький колорит та додаткову грайливість. Інші персонажі, такі як Август Глуп та Майк Тіві, вже мають комічний ефект в оригіналі завдяки своїм іменам, що передається за допомогою транскрипції. Локації та вигадки, такі як Умпа-Лумпи, Шоколадна фабрика та Великий скляний ліфт, підкреслюють фантастичний, казковий стиль та створюють додаткову грайливу атмосферу.

Таким чином, український переклад власних імен у романі Р. Дала поєднує різні методи – транскрипцію, транслітерацію, калькування та описовий переклад. Це зберігає фонетичну впізнаваність імен, передає семантичне значення, підкреслює комічний та фантастичний характер тексту та забезпечує зрозумілість для українських читачів. Переклад власних імен у дитячій літературі – це багатогранний та складний процес, що поєднує лінгвістичні, культурні та семантичні аспекти, зберігаючи при цьому авторський задум та стиль оригіналу.

3.3. Труднощі під час перекладу роману

Переклад власних імен у дитячій літературі – надзвичайно складне завдання, оскільки, окрім фонетичної точності, необхідно враховувати семантичне навантаження, комічний ефект, культурні конотації та грайливі елементи тексту. Роман Роальда Дала «Чарлі та шоколадна фабрика» багатий на назви персонажів, продуктів, місць та винаходів, кожне з яких несе додаткові семантичні чи символічні функції, що ускладнює переклад. Однією з головних проблем є передача фонетики та вимови імен.

Наприклад, ім'я Veruca Salt в англійській мові містить прихований зміст – слово «verruca» означає «бородавка», що підкреслює негативні риси персонажа. В українському перекладі, транскрибованому як «Veruka Salt», ця семантична деталь втрачається, і читач не помічає додаткових асоціацій, які запропонував автор. Так само ім'я Вайолет Борегард передає колірну та стилістичну складову (violet означає «пурпурова»), яка частково збережена в перекладі, але гра слів та нюанси французького прізвища менш очевидні.

Ще однією проблемою є переклад вигаданих назв продуктів та винаходів, які мають складну або довгу структуру та часто містять гру слів. Наприклад, назви «Whipple-Scrumptious Fudgemallow Delight» або «Three-Course Dinner Chewing Gum» важко передати дослівно через їхню громіздкість та відсутність прямого українського еквівалента. Перекладач був змушений використовувати описовий переклад або адаптацію, щоб зберегти значення та дитячу примхливість. Ще однією проблемою є вловлювання гумору та сатиричного ефекту, властивих іменам персонажів. Такі імена, як Augustus Gloop або Mike Teavee в оригіналі, містять фонетичну гру слів та натякають на риси характеру. Під час перекладу українською мовою необхідно було зберегти звукову схожість, але це не завжди повністю передає гумористичні підтексти або приховані значення, що часто вимагає додаткових уточнень у тексті.

Переклад топонімів та географічних назв, особливо вигаданих чи фантастичних, також є викликом. Наприклад, земля Лумпаландія чи

Великий скляний ліфт повинні зберігати казковий характер, залишаючись зрозумілими для українського читача. Перекладач використовує кальки чи транскрипції, але завжди виникає питання: скільки оригінальної форми слід зберегти, а скільки адаптувати до культурного та мовного контексту української аудиторії.

Перекладач приділяє особливу увагу балансу між збереженням оригіналу та зручністю для читача. Довгі англійські слова, такі як «Fizzy Lifting Drink» або «Everlasting Gobstopper», стають довшими або більш описовими в перекладі, що іноді порушує ритм тексту. Крім того, деякі грайливі елементи, такі як звукові рими чи алітерація, практично неможливо передати, не втративши частини художнього впливу.

Окрім фонетичних та семантичних труднощів, перекладач стикається з викликом культурної адаптації. Багато імен у романі містять алюзії на англійську культуру, національні реалії чи мовні ігри, які важко донести до українського читача. Наприклад, прізвище Віллі Вонка (Wonka—ботанік, фанат) в оригіналі є каламбуром, що підкреслює захоплення героя своєю справою. В українському перекладі використовується транслітерація, яка зберігає звучання, але значення каламбуру може залишитися незрозумілим для читача. Так само назви продуктів, що містять англійські рими чи алітерацію, втрачають частину свого комічного впливу при буквальному перекладі, оскільки українська фонетика не завжди дозволяє зберегти звукові повтори.

Ще одним викликом є передача довгих, складних, вигаданих назв, поширених для продуктів [21]. Вонки, таких як Whipple-Scrumptious Fudgemallow Delight. В оригіналі ця назва одночасно описує продукт, звучить фантастично та викликає гумористичні асоціації. Описовий переклад частково передає зміст, але ритм і гумор часто сприймаються по-різному, що вимагає додаткових лінгвістичних рішень.

Не менш важливим завданням є збереження зв'язності та послідовності сюжету. Деякі імена пов'язані з певними подіями або рисами

характеру. Наприклад, ім'я Віолет Борекард в оригіналі поєднує колір та стиль, нагадуючи інцидент із жуйкою в залі. Перекладач повинен не лише передати звучання, але й забезпечити розуміння цього символічного зв'язку.

Таким чином, переклад власних імен у дитячих творах Роальда Дала не обмежується технічним відтворенням імен та назв. Це складний процес, який передбачає поєднання фонетичної точності, семантичної адекватності, культурної адаптації, а також збереження гумору та логіки сюжету [12]. Кожне ім'я вимагає індивідуального підходу, і перекладач повинен враховувати як початковий задум автора, так і особливості цільової аудиторії.

Загалом, труднощі перекладу власних імен у «Чарлі та шоколадній фабриці» свідчать про те, що дитячі тексти є багатшаровими та потребують не лише лінгвістичних знань, а й творчої уяви, щоб передати українському читачеві неповторну атмосферу казки Дала, гумору та фентезі.

Отже, переклад власних імен у дитячій літературі, особливо в романі Роальда Дала «Чарлі та шоколадна фабрика», – це складний, багатогранний процес, який поєднує лінгвістичні, семантичні, культурні та стилістичні аспекти. Основними викликами є передача фонетики, збереження прихованих значень, гумору та сатиричних нюансів, адаптація до культурного контексту українського читача, а також підтримка ритму та логічного ходу сюжету. Кожне ім'я чи назва вимагає індивідуального підходу, і перекладач змушений поєднувати різні методи – транскрипцію, транслітерацію, кальку та описовий переклад – щоб найкраще передати задум автора. Вдалий переклад власних імен не лише забезпечує розуміння тексту, але й допомагає зберегти казкову атмосферу, гумор та примхливість твору, роблячи його доступним та захопливим для українського читача.

ВИСНОВКИ

Переклад власних назв у перекладознавстві – це складний та багатогранний процес, оскільки такі одиниці мають особливий лінгвістичний статус та глибоке культурне значення. Перекладачі повинні враховувати не лише лінгвістичні норми, а й культурно-історичний контекст походження кожного оніму, а також його символічне та асоціативне навантаження в мові оригіналу.

Ключовим принципом у перекладі власних назв є принцип еквівалентності, який забезпечує максимально можливу схожість між змістом, стилем та семантичними нюансами оригіналу та перекладу. Збереження автентичності власних назв допомагає передати самобутність, культурний колорит та художню атмосферу тексту.

Не менш важливий контекстуальний підхід, оскільки власні назви можуть змінюватися залежно від граматичної форми, дієвідміни або стилістичної позиції в тексті. Врахування цих факторів забезпечує точність та природність перекладу.

Важливим компонентом процесу є застосування норм транскрипції та транслітерації, особливо під час відтворення назв, що походять з мов з різними алфавітами або фонетичними системами. Дотримання узгоджених стандартів транслітерації допомагає підтримувати ясність та узгодженість між мовами.

З огляду на культурні, історичні та лінгвістичні міркування, перекладач повинен передати не лише лінгвістичну точність, а й національні особливості, що супроводжують власні імена. Це сприяє збереженню культурної спадщини та сприяє взаєморозумінню між різними культурами.

Оскільки власні імена виконують функцію ідентифікації, перекладач повинен знайти баланс між збереженням оригінального звучання та адаптацією до норм цільової мови. Цей процес часто включає виправлення

орфографічних або фонетичних особливостей, які можуть бути неприродними для російської мови.

Крім того, переклад власних імен вимагає уваги до лінгвістичних деталей – використання великих літер, скорочень, акронімів, варіантів імен тощо. Кожна з цих особливостей впливає на точність та узгодженість перекладу.

Використання транскрипції та транслітерації є одним із найскладніших аспектів перекладу, оскільки кожна мова має свої правила звуко-літерного перекладу. Перекладач повинен обрати оптимальну систему, яка забезпечить узгодженість між фонетичною формою оригіналу та нормами російської мови.

З лінгвістичної точки зору важливо підтримувати узгодженість в ідентифікації власних імен між оригінальним текстом та перекладом, що запобігає двозначності та порушенню логічної зв'язності. Водночас, перекладач повинен враховувати культурні, лінгвістичні та прагматичні нюанси, щоб досягти адекватного та автентичного результату.

У художньому перекладі вибір способу передачі власних назв залежить від ступеня мовної різниці, культурного контексту та естетичної функції конкретної тварини. Зрештою, професійні навички перекладача та чутливість до лінгвістичних та культурних реалій визначають успішну передачу художнього змісту та збереження унікальності оригінального тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://sum.in.ua/>
2. Бачинська Г. В. Антропонімікон переселенців з Польщі на Тернопільщину : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Г. В. Бачинська. Івано-Франківськ, 2001. 15 с.
3. Белей Л. О. Нова українська літературно-художня антропонімія: проблеми теорії та історії : монографія / Л. О. Белей. Ужгород, 2002. 176 с.
4. Белей Л. О. Українська літературно-художня антропонімія кінця XVIII – початку XX століття : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Л. О. Белей. Ужгород, 1996. 22 с.
5. Белей О. О. Трансформація українського ономастикону посттоталітарного періоду на загальнослов'янському тлі / О. О. Белей. Вроцлав, 2007. 250 с.
6. Білозерська Л. П. Термінологія та переклад / Л. П. Білозерська. Вінниця : Нова книга, 2010. 232 с.
7. Боєва Е. В. Онімний простір у художньому світовідтворенні Г. Сковороди / Е. В. Боєва // Записки з ономастики. Одеса : Астропринт, 2008. Вип. 11. С. 72–80.
8. Божко І. Особливості антропоніма у постмодерній літературі (на матеріалі поезії Ю. Андруховича) / І. Божко // Вісник літературних студій. 2011. Вип. 7. С. 230–234
9. Братко В. Вивчення чарівної казки в культурологічному контексті / В. Братко // Українська література в загальноосвітній школі. 2013. № 9. С. 20–23.
10. Буга Т. В. Динаміка особових імен Центральної Донеччини (кінець XIX – початок XXI ст.) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Т. В. Буга. Донецьк, 2010. 506 с.

- 11.Вінареєва О. В. Структурний, семантичний і прагматичний аспекти англомовних торгових назв (на матеріалі веб-сайтів мережі Інтернет) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2005. 19 с.
- 12.Воробйова О. П., Іноземцева І. О., Подолян І. Е. Інтерпретація тексту. Київ : КНЛУ, 200500 с.
- 13.Гогуленко О. П. Антропонімний простір творів Панаса Мирного / О. П. Гогуленко // Актуальні проблеми слов'янської філології. 2011. Вип. XXIV, ч. 1. С. 440–441.
- 14.Гриценко П. Ю. Діалектизм / П. Ю. Гриценко // Українська мова: енциклопедія. Київ : Українська енциклопедія, 2004. – С. 146–147.
- 15.Дал Р. Чарлі і шоколадна фабрика / Р. Дал. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2015. 240 с.
- 16.Доценко М. В. Засоби розмежування формально тотожних потонімів / М. В. Доценко // Україна в гуманітарних вимірах. Дніпро : РоялПринт, 2016. С. 209–211.
- 17.Доценко М. В. Зв'язок топонімікону і жанрово-стильової природи тексту / М. В. Доценко // Науковий вісник МГУ. Серія «Філологія». 2016. Вип. 2(1). С. 20–22.
- 18.Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: деякі аспекти досліджень / В. В. Жайворонок // Мовознавство. 2001. № 5. С. 50–63.
- 19.Желєзняк І. М. Слов'янська антропоніміка. Вибрані статті / І. М. Желєзняк. Київ : Кий, 2011. 286 с.
- 20.Жорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози) / Р. П. Жорівчак. Львів : Вид-во при Ун-ті, 1999. 216 с.
- 21.Карпенко О. П. Гідронімікон Центрального Полісся : монографія / О. П. Карпенко. Київ : Кий, 2003. 317 с.
- 22.Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика як напрям пізнання власних назв : дис. ... д-ра філол. наук. Одеса, 2006. 416 с.

- 23.Карпенко О. Ю. Проблематика когнітивної ономастики : монографія / О. Ю. Карпенко. Одеса : Астропринт, 2006. 325 с.
- 24.Карпенко Ю. О., Мельник М. Р. Літературна ономастика Ліни Костенко. Одеса : Астропринт, 2004. 216 с.
- 25.Климчук О. В. Літературно-художній антропонімікон П. Куліша: склад, джерела, функції : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Ужгород, 2004. 19 с.
- 26.Клименко Л. В. Художній переклад як вид міжкультурної комунікації / Л. В. Клименко // Літературознавчі студії. 2015. Вип. 1(1). С. 228–235.
- 27.Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу : навч. посіб. / В. В. Коптілов. Київ : Юніверс, 2003. 280 с
- 28.Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) / І. В. Корунець. Вінниця : Нова книга, 2001. 450 с.
- 29.Кундзіч О. Л. Творчі проблеми перекладу / О. Л. Кундзіч. Київ : Дніпро, 1973. 204 с.
- 30.Линтвар О. М. До проблеми художнього перекладу / О. М. Линтвар // Наукові записки НУ «Острозька академія». 2012. № 30. С. 144–147.
- 31.Логвиненко О. М. Культура перекладу художнього твору: психологічний аспект / О. М. Логвиненко // Український інформаційний простір. 2014. Ч. 2. С. 117–122.
- 32.Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / О. О. Селіванова. Полтава : Довкілля-К, 2008. 711 с.
- 33.Торчинський М. М. Словник української ономастичної термінології / М. М. Торчинський // Українське мовознавство. Вип. 38. Київ : ВПЦ КНУ, 2008.
- 34.Шемуда М. Г. Художній переклад як важливий чинник міжкультурної комунікації / М. Г. Шемуда // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія: Філологічні науки. 2013. № 1. С. 164–168.

- 35.Шулік С. Актуальні проблеми художнього перекладу / С. Шулік // Перекладацькі інновації : матеріали V Всеукр. студ. наук.-практ. конф. Суми : СумДУ, 2015. С. 141–143.
- 36.Anderman G. M., Rogers M. Translation Today: Trends and Perspectives. Clevedon : Multilingual Matters, 2003. 232 p.
- 37.Baker M., Saldanha G. Routledge Encyclopedia of Translation Studies. London : Routledge, 2009. 704 p.
- 38.Dahl R. Charlie and the Chocolate Factory. London : Penguin, 2015. 52 p.
- 39.Gorp H. van. On Describing Translation. Philadelphia : John Benjamins, 2004. 240 p.
- 40.House J. Translation as Communication Across Languages and Cultures. New York : Routledge, 2016. – 168 p.
- 41.Landers C. E. Literary Translation: A Practical Guide. New York : Multilingual Matters, 2001. 214 p.
- 42.Makkai A. A Dictionary of American Idioms. Chicago : Barron's, 2004. 396 p.
- 43.Munday J. Evaluation in Translation: Critical Points of Translation Decision Making. New York : Routledge, 2012. 208 p.
- 44.Newmark P. Word, Text, Translation. Surrey : Multilingual Matters, 1993. 256 p.
- 45.Коломієць Л. В. Художній переклад і міжкультурна комунікація / Л. В. Коломієць. Київ : Логос, 2013. 304 с.
- 46.Комісаренко О. В. Переклад власних назв у сучасній англomовній прозі / О. В. Комісаренко // Вісник Київського лінгвістичного університету. 2020. № 1. С. 114–122.
- 47.Кочан І. М. Актуальні проблеми перекладознавства / І. М. Кочан. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2018. 220 с.
- 48.Черноватий, Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності : навч. посіб. / Л. М. Черноватий. Вінниця : Нова Книга, 2013. 384 с.

- 49.Шпіталь Т. І. Переклад власних назв у художньому тексті / Т. І. Шпіталь // Мовознавчий вісник. 2021. № 45. С. 75–82.
- 50.Bardugo L. Six of Crows [Електронний режим]. Режим доступу: <https://ru.bookmate.com/books/Uo6gH9cO>

SUMMARY

The aim of the research is to analyse the peculiarities of translating proper names in fiction and to identify the translation strategies applied to onomastic units in L. Bardugo's *Six of Crows* and R. Dahl's *Charlie and the Chocolate Factory*.

Objectives of the study:

- 1) to generalise theoretical approaches to the concepts «proper name», «onym» and «onomastics»;
- 2) to examine the classification and typological features of proper names in literary texts;
- 3) to identify cultural, social and lexical factors influencing the translation of proper names;
- 4) to analyse the specifics of translating proper names in the selected novels;
- 5) to determine the main difficulties and patterns of functioning of proper names in literary translation;
- 6) to evaluate the translation strategies applied in Ukrainian translations of the novels.

Research material: original texts of the novels *Six of Crows* by L. Bardugo and *Charlie and the Chocolate Factory* by R. Dahl, as well as their Ukrainian translations, which are analysed comparatively to identify translation strategies and transformations.

Contents of the work. The master's thesis consists of an introduction, three chapters, conclusions, sources of theoretical sources, a list of references, sources of illustrative material, two appendices and a summary.

In the first section, theoretical approaches to the study of proper names are analysed. The chapter outlines the main classifications of onyms, their linguistic nature, structural features, and functions in a literary text. Special attention is paid to cultural and semantic dimensions that influence translation. The second chapter

examines the translation of proper names in Bardugo's *Six of Crows*. The study identifies the dominant translation strategies: transcription, transliteration, calque, adaptation and transposition. The chapter analyses the onomastic system of Bardugo's fictional world and evaluates the adequacy of Ukrainian translational choices. The third chapter focuses on the translation of proper names in Dahl's *Charlie and the Chocolate Factory*. It identifies the challenges associated with translating names that carry wordplay, humorous effects, cultural references and implicit meanings. Strategies such as transcription, transliteration and descriptive translation are analysed.

The **appendices** include tables summarising the analysed proper names from both novels and their Ukrainian equivalents.

Main results and conclusions. In modern linguistics, the concept of a proper name is multifaceted and lacks a universally accepted definition. For the purposes of this study, a proper name is understood as a linguistic unit that identifies a unique referent and carries nominative, cultural and stylistic functions in a literary text.

Proper names possess several characteristic features: semantic individuality, referential specificity, cultural markedness, stylistic neutrality or expressiveness (depending on authorial intention), and functional significance in revealing characters, settings, or fictional worlds.

The research demonstrates that the translation of proper names is influenced by a variety of factors: cultural and historical associations; phonetic and morphological structure of the original name; stylistic and semantic connotations; the translator's strategy (domestication or foreignisation).

The analysis of *Six of Crows* shows that Ukrainian translators predominantly use transcription and transliteration to preserve the phonetic and cultural authenticity of the fictional world. Adaptation and calque are employed in cases where semantic transparency or cultural anchoring is required.

The analysis of *Charlie and the Chocolate Factory* reveals that Dahl's proper names frequently rely on wordplay, satire, humoristic allusions and

implicit characterisation. Their translation requires balancing between preserving phonetic form and conveying inner meaning. Ukrainian translations typically rely on transliteration, with occasional descriptive or semantic adaptations to retain humorous effects.

The study concludes that translating proper names in fiction is a complex process that demands not only linguistic competence, but also an awareness of cultural context, literary function, and implicit meaning. Effective translation often involves the combined use of several strategies to preserve both form and function of the original names. The findings may be applied in further studies of onomastics, literary translation, cross-cultural communication and the development of methodological materials for translation training.

ZUSAMMENFASSUNG

Ziel der Forschung ist es, die Besonderheiten der Übersetzung von Eigennamen in literarischen Texten zu analysieren und die Übersetzungsstrategien zu identifizieren, die auf onomastische Einheiten in L. Bardugos *Six of Crows* und R. Dahls *Charlie and the Chocolate Factory* angewendet werden.

Aufgaben der Studie:

- 1) theoretische Ansätze zu den Begriffen „Eigename«, „Onym« und „Onomastik« zu verallgemeinern;
- 2) die Klassifikation und typologischen Merkmale von Eigennamen in literarischen Texten zu untersuchen;
- 3) kulturelle, soziale und lexikalische Faktoren zu bestimmen, die die Übersetzung von Eigennamen beeinflussen;
- 4) die Besonderheiten der Übersetzung von Eigennamen in den ausgewählten Romanen zu analysieren;
- 5) die wichtigsten Schwierigkeiten und Gesetzmäßigkeiten der Funktion von Eigennamen in literarischen Übersetzungen zu identifizieren;
- 6) die in den ukrainischen Übersetzungen der Romane angewendeten Übersetzungsstrategien zu bewerten.

Forschungsmaterial bilden die Originaltexte der Romane *Six of Crows* von L. Bardugo und *Charlie and the Chocolate Factory* von R. Dahl sowie deren ukrainische Übersetzungen, die vergleichend analysiert werden, um Übersetzungsstrategien und -transformationen zu ermitteln.

Aufbau der Arbeit. Die Masterarbeit besteht aus einer Einleitung, drei Kapiteln, Schlussfolgerungen, theoretischen Quellen, einem Literaturverzeichnis, illustrativem Material, zwei Anhängen und einer Zusammenfassung.

Im ersten Kapitel werden theoretische Ansätze zur Untersuchung von Eigennamen analysiert. Das Kapitel stellt die wichtigsten Klassifikationen von Onymen, ihre sprachliche Natur, strukturellen Merkmale und Funktionen im literarischen Text dar. Besonderes Augenmerk gilt den kulturellen und

semantischen Dimensionen, die die Übersetzung beeinflussen. Das zweite Kapitel untersucht die Übersetzung von Eigennamen in Bardugos *Six of Crows*. Die Studie identifiziert die dominanten Übersetzungsstrategien: Transkription, Transliteration, Lehnübersetzung, Adaptation und Transposition. Zudem wird das onomastische System der fiktiven Welt Bardugos analysiert und die Angemessenheit der ukrainischen Übersetzungsentscheidungen bewertet. Das dritte Kapitel konzentriert sich auf die Übersetzung von Eigennamen in Dahls *Charlie and the Chocolate Factory*. Es werden die Herausforderungen beschrieben, die sich aus Wortspielen, humoristischen Effekten, kulturellen Referenzen und impliziten Bedeutungen ergeben. Analysiert werden Strategien wie Transkription, Transliteration und beschreibende Übersetzung.

Die **Anhänge** enthalten Tabellen mit den analysierten Eigennamen aus beiden Romanen und ihren ukrainischen Entsprechungen.

Hauptergebnisse und Schlussfolgerungen. In der modernen Linguistik ist der Begriff des Eigennamens vielschichtig und besitzt keine allgemein anerkannte Definition. Für die Zwecke dieser Studie wird ein Eigenname als eine sprachliche Einheit verstanden, die einen einzigartigen Referenten bezeichnet und nominative, kulturelle und stilistische Funktionen im literarischen Text erfüllt.

Eigennamen weisen mehrere charakteristische Merkmale auf: semantische Individualität, referentielle Spezifität, kulturelle Markiertheit, stilistische Neutralität oder Expressivität (abhängig von der Intention des Autors) sowie funktionale Bedeutung für die Gestaltung von Figuren, Handlungsorten oder fiktionalen Welten.

Die Untersuchung zeigt, dass die Übersetzung von Eigennamen von verschiedenen Faktoren beeinflusst wird: kulturellen und historischen Assoziationen; der phonetischen und morphologischen Struktur des Originalnamens; stilistischen und semantischen Konnotationen; der gewählten Übersetzungsstrategie (Domestizierung oder Foreignisierung).

Die Analyse von *Six of Crows* zeigt, dass ukrainische Übersetzer überwiegend Transkription und Transliteration verwenden, um die phonetische

und kulturelle Authentizität der fiktiven Welt zu bewahren. Adaptation und Lehnübersetzung werden eingesetzt, wenn semantische Transparenz oder kulturelle Verankerung erforderlich ist.

Die Analyse von *Charlie and the Chocolate Factory* belegt, dass Dahls Eigennamen häufig auf Wortspielen, Satire, humoristischen Anspielungen und impliziten Charakterisierungen beruhen. Ihre Übersetzung erfordert ein Gleichgewicht zwischen phonetischer Form und inhaltlicher Bedeutung. Ukrainische Übersetzungen verwenden typischerweise Transliteration, ergänzt durch beschreibende oder semantische Anpassungen zur Erhaltung humoristischer Effekte.

Die Studie kommt zu dem Schluss, dass die Übersetzung von Eigennamen in fiktionalen Texten ein komplexer Prozess ist, der nicht nur sprachliche Kompetenz, sondern auch ein tiefes Verständnis des kulturellen Kontexts, der literarischen Funktion und der impliziten Bedeutungen erfordert. Eine effektive Übersetzung basiert oft auf der Kombination mehrerer Strategien, um sowohl Form als auch Funktion des Originalnamens zu bewahren.

Die Ergebnisse können in weiteren Untersuchungen zur Onomastik, zur literarischen Übersetzung, zur interkulturellen Kommunikation sowie bei der Entwicklung von didaktischen Materialien für die Übersetzerausbildung verwendet werden.

ДОДАТОК А

Методика навчання перекладу власних назв

Методика навчання перекладу власних назв базується на сучасному розумінні перекладацької компетентності, яку О. Черноватий описує як багатокомпонентну систему знань та умінь, необхідних для прийняття професійних перекладацьких рішень [48]. Переклад онімів вимагає особливого методичного підходу, адже власні назви виконують у тексті низку культурних, номінативних і стилістичних функцій, що визначає складність їх адекватної передачі [10; 11]. Вони формують смислове поле художнього твору, відображають авторську інтенцію та специфіку персонажів, тому робота з ними потребує високого рівня аналітичного мислення.

У теоретичній частині навчання студенти опановують класифікацію власних назв та їх функціонально-семантичні характеристики [48]. Розглядаються такі чинники, як культурна маркованість, етимологічна непрозорість, словотворча мотивація та інтертекстуальність, що ускладнюють процес перекладу. Такі знання становлять основу для усвідомленого вибору перекладацьких стратегій відповідно до принципів функціональної еквівалентності.

Практичний компонент методики організований за принципом поступового ускладнення завдань, що узгоджується з підходами до формування перекладацької компетентності, запропонованими Черноватим [48] та актуалізованими у сучасних перекладознавчих моделях. Студенти виконують вправи з ідентифікації власних назв у тексті, визначають їхні функції, порівнюють можливі варіанти перекладу та аналізують їх адекватність. Далі вони застосовують стратегії транскрипції, транслітерації, калькування, адаптації й описового перекладу, що є ключовими у сучасній практиці відтворення онімів [12].

Особливу увагу приділено роботі зі складними видами власних назв: такими, що містять словотворчу гру, мають символічне або приховане семантичне наповнення, виконують характерологічну функцію у художньому творі, як це характерно для текстів Л. Бардуго та Р. Даля [12]. У таких випадках студенти навчаються співвідносити формальні ознаки оніма з його художньою роллю та враховувати вплив перекладацького рішення на сприйняття тексту.

Сформована методика дозволяє поєднати теоретичну підготовку, аналітичні навички та практичний досвід у цілісну систему, що відповідає сучасним вимогам перекладацької освіти [48]. Такий підхід забезпечує здатність студентів точно передавати структуру, зміст і культурні конотації власних назв у перекладі, зберігаючи художню цілісність і прагматичні особливості оригіналу.

ДОДАТОК Б

Вправи

Вправа 1. Прочитайте подані речення та визначте тип кожної власної назви(антропонім, топонім, ергонім, ідеонім, етніонім, хрононім тощо). Поясніть функцію кожного оніма в контексті.

1. *Kaz Brekker returned to the slums of Ketterdam with a plan in mind.*
2. *Charlie Bucket lived near the Wonka Chocolate Factory.*
3. *The Ice Court loomed above them like a frozen cathedral.*
4. *Willy Wonka admired the Oompa-Loompas' work ethic.*
5. *The Menagerie was filled with animals from every corner of the world.*

Вправа 2. Визначте оптимальну перекладацьку стратегію для кожної назви(транскрипція, транслітерація, калькування, адаптація, описовий переклад). Обґрунтуйте свій вибір.

Hellgate Prison, Black Tip Street, Sweets Room, Van Eck Manor, The Grisha.

Вправа 3. Перекладіть подані власні назви українською мовою. Поясніть: чому ви обрали саме цей варіант; яку функцію має назва у тексті; чи збережено прагматичний ефект.

The Crow Club, The Ravkan Queen, Everlasting Gobstopper, The Ice Court Drüskelle, The Great Glass Elevator.

Вправа 4. Прочитайте власні назви, які містять внутрішню форму або натяк на характер. Спробуйте передати їхню семантику українською. Пропонуйте щонайменше два варіанти перекладу та поясніть, який варіант вважаєте оптимальним.

Mr. Slugworth, Veruca Salt. Mr. Teatime, Brumhilda the Brave, Mrs. Fairweather

Вправа 5. Прочитайте уривок. Перекладіть його, зберігаючи стилістику та художню образність. Поясніть окремо переклад кожної власної назви.

Уривок:

Kaz Brekker stood in the doorway of the Van Eck Mansion, watching the lights of Ketterdam flicker across the canals. «The Crow Club won't survive this storm,» he whispered.